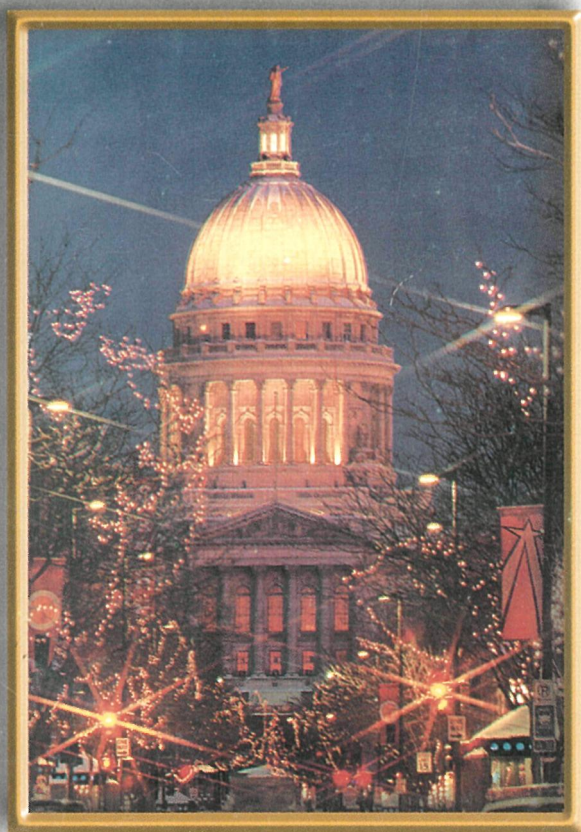

МИНІСТЕРСТВО ОСВІТИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ М.П. ДРАГОМАНОВА
УКРАЇНСЬКО-АМЕРИКАНСЬКИЙ ГУМАНИТАРНИЙ ІНСТИТУТ
«ВІСКОНСИНСЬКИЙ ІНТЕРНАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ (США) В УКРАЇНІ»

РОМАНОВСЬКИЙ О.О.

ХРОНІКА ВИЩОЇ ОСВІТИ США
(НА ПРИКЛАДІ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНИХ І
НЕДЕРЖАВНИХ ЗАКЛАДІВ)

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені М.П. ДРАГОМАНОВА

УКРАЇНСЬКО-АМЕРИКАНСЬКИЙ ГУМАНІТАРНИЙ ІНСТИТУТ
"ВІСКОНСІНСЬКИЙ МІЖНАРОДНИЙ УНІВЕРСИТЕТ (США) В УКРАЇНІ"

Романовський О.О.

**Хроніка вищої освіти США (на прикладі діяль-
ності державних і недержавних закладів)**

Препринт

Рекомендовано

*Вченою радою Національного педагогічного
університету імені М.П. Драгоманова
(протокол № 5 від 25 грудня 1997 р.)*

Київ - 1997 р.

В роботі розглядаються деякі особливості недержавної вищої освіти США. В історичній послідовності наведено хронологію виникнення найбільш відомих вищих навчальних закладів, а також періоди становлення та реформування вищої школи США. Аналізуються форми фінансування вищих закладів освіти Сполучених Штатів Америки, участь федеральної влади, уряду штатів та місцевих адміністративних органів у розвитку вищої освіти. Наведено порівняльні дані про фінансування державних і недержавних вищих закладів освіти, характерні особливості системи вищої освіти у США. Розглянуто деякі організаційно-педагогічні аспекти діяльності вищих закладів освіти, навчальні плани за спеціальностями "бізнес" і "комп'ютерні науки".

У передмові наведено роздуми колишнього віце-президента Вісконсінського Університету КОНКОРДІЯ, професора Вісконсінського Міжнародного Університету (США, штат Вісконсін) Вільяма Х. Ібела щодо доцільності співіснування державної та недержавної форм вищої освіти в США.

Наукове видання - препринт - підготовлений ректором Українсько-американського гуманітарного інституту "Вісконсінський Міжнародний Університет (США) в Україні" Романовським Олександром Олександровичем.

Робота може бути корисною фахівцям в галузі державної та недержавної вищої освіти, науковцям, викладачам, а також студентам філологічних і педагогічних факультетів університетів і гуманітарних вузів при вивченні курсів "Країнознавство" та "Історія педагогіки".

Видано за рішенням Вченої ради Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (протокол № 5 від 25 грудня 1997 р.)

Рецензенти: доктор педагогічних наук, професор В.І.Бондар (декан педагогічного факультету НПУ ім. М.П. Драгоманова, член-кореспондент АПН України) і доктор педагогічних наук, професор Л.П.Вовк (зав. кафедрою теорії та історії педагогіки НПУ ім. М.П. Драгоманова).

ISBN 5-7763-2174-3

© Національний педагогічний університет
імені М.П. Драгоманова, 1997
© Романовський О.О., 1997

Наукове видання

Романовський О.О.

Хроніка вищої освіти США (на прикладі діяльності державних і недержавних закладів)

Препринт

1. Передмова професора Вісконсінського Міжнародного Університету (США) Вільяма Х. Ібела*.

"Американська вища освіта, можливо, найкраще може бути охарактеризована як серія парадоксів тому, що вона має багато двоїстих і протилежних, контрастивних рис.

На початку цього опису я б хотів підкреслити, щоб читачеві було зрозуміло, що американська вища освіта складається з державних коледжів та університетів, що фінансуються з федерального бюджету та/або бюджету штату за рахунок податків населення США, та недержавних (незалежних) коледжів та університетів. Навчальні заклади цих двох видів одночасно співпрацюють і конкурують. Їх співпраця має великі перспективи та можливості у напрямку удосконалення навчального процесу, в той же самий час вони є конкурентами, що змагаються за студентів, фінансове інвестування (дотації), талановитих викладачів, федеральні гранти, за свій престиж тощо. Хоча недержавні заклади й не одержують прямої допомоги з федеральних фондів або фондів штатів, вони мають доступ до спеціальних грантів і фінансової допомоги з цих фондів, що надаються безпосередньо студентам. Дух конкуренції позитивно впливає на розвиток як державних, так і недержавних закладів освіти - обидва типи вищих навчальних закладів мусять виконувати завдання вищої освіти на найвищому рівні.

Акредитація не знаходиться під контролем федеральної влади або вла-

---

* Професор Вісконсінського Міжнародного Університету (США, штат Вісконсін, м. Мілуокі) Вільям Х. Ібел - колишній віце-президент Вісконсінського університету КОНКОРДІЯ (з 1973 по 1994 р.р.), має значний досвід організаційної діяльності по створенню, управлінню та акредитації недержавних вищих закладів освіти США, є відомим у США фахівцем у сфері менеджменту та маркетингу (Від авт.).

ди штату. Державні та недержавні навчальні заклади спільно досягають угоди щодо процедури контролю та оцінки їх діяльності. Організацією, що має право на здійснення контролю та оцінки діяльності вузів, є регіональні акредитаційні агенції.

Під час здійснення контролю й оцінки діяльності вузу ці агенції творчо та доброзичливо співпрацюють з вузом, що перевіряється. Ці періодичні перевірки (кожні 3-7) років можуть "дати життя або смерть" закладу освіти (іншими словами - дати або не дати право на існування). Втрачення акредитації негайно викликає колапс у цьому закладі освіти**.

Втрачення акредитації не відбувається раптово, а лише - після декількох попереджень і зауважень, у разі, якщо вуз неспроможний виправити ситуацію у наданий йому для цього час***. Перевірки акредитаційною комісією діяльності вузу, її висновки та оцінки дуже корисні для вузу тому, що їх здійснюють професіонали в галузі освіти (широко визнані провідні викладачі, науковці та керівники державних і недержавних закладів освіти). При цьому урядові та політичні установи, а також Департамент освіти не мають повноважень давати директиви та контролювати те, що і як вик-

---

** Втрачення акредитації не означає закриття вузу, але інформація про цей факт миттєво висвітлюється у пресі, обов'язково - у щорічних каталогах цього вузу та каталогах-довідниках для вступників до вищих закладів освіти і, безумовно, негативно впливає на престиж і репутацію вузу: вуз може втратити свою конкурентоспроможність.

*** Спочатку вузу надається випробувальний термін (як правило - не менше одного року). Після закінчення випробувального терміну відбувається повторна експертиза, за висновками якої приймається рішення про надання акредитації, продовження випробувального терміну, або про скасування акредитації. При цьому вуз може достроково, до закінчення випробувального строку, запросити акредитаційну комісію для проведення експертизи, якщо недоліки та зауваження попередньої експертизи вже виправлені. Усі витрати на

ладається у вузі. Тільки конкуренція та вільний ринок диктують необхідність або відсутність необхідності в існуванні вузу.

Студенти мають самостійно вивчати ситуацію та вирішувати - робити свій вибір, в якому вузі навчатися. При цьому вони можуть починати навчання в одному вузі, а продовжувати або закінчувати навчання - в іншому. Вони можуть вибирати між крупними (державними або недержавними) вузами з великим науково-дослідницьким потенціалом, або невеликими вузами з більшою орієнтацією на індивідуальне навчання. Обидва типи вузів мають свою цінність і можуть відкрити двері студенту для його успішної кар'єри. Це тільки справа власного вибору. У будь-якому разі цей вибір залежить від рейтингу (престижності) вузу, якості надаваної ним освіти, вартості навчання та планів студентів на майбутнє. Такий вибір зробити неважко. Тому весь світ визнає США одним із лідерів у наданні демократичної, різноманітної та високоякісної освіти.

Недержавні вузи, як правило, менші за своїх державних конкурентів. Але вважається, що академічно вони є рівними або сильнішими за державні вузи. Не повністю, але взагалі недержавні вузи більше уваги зосереджують на навчанні та вихованні, а не на дослідницькій діяльності. Але це - тільки узагальнення, воно не стосується деяких відомих недержавних вузів з великим науково-дослідницьким потенціалом****.

Щодо викладацького складу, то в усіх вузах США він повинен складати

проведення експертиз акредитаційної комісії несе вуз, який перевіряється. Треба зауважити, що під час експертиз акредитаційною комісією недержавних вузів у першу чергу перевіряються їх фінансовий стан, бібліотеки та матеріально-технічні бази. На рейтинг вузу також впливає академічний рівень професорсько-викладацького складу (штатного та запрошеного з інших вузів для викладачів у вузі, який перевіряється).

**** Наприклад, Гарвард, Принстон, Йель тощо.

ся з компетентних, здібних і презентабельних особистостей - лідерів у своїй професійній галузі. Сучасний університет США будь-якої форми власності не дозволяє собі мати неуважних і нетворчих професорів, які відбувають свій термін і живуть попередніми заслугами, сподіваючись на "пожовклі" нотатки своїх лекцій минулих років. Від викладачів вимагається модернізація кожного року своїх лекцій і навчальних матеріалів, які вони пропонують студентам. Адміністрація вузів жорстко контролює цей процес, тому що це відбивається на рейтингові вузу. Обов'язковим також є використання у викладацькій діяльності комп'ютерної техніки, сучасних інформаційних технологій, досягнень науки і техніки. Неможливо уявити викладача вузу, який би не використовував сучасних електронних засобів, мережі ІНТЕРНЕТ, а також нових технологій, методів і методик у галузі освіти. Це - реальні вимоги ринкових відносин і конкурентної боротьби в сфері вищої освіти США.

На закінчення цього опису хотів би зробити такий висновок: система вищої освіти США далека від ідеальної, але країни зі стійкою бюрократичною системою в галузі освіти та недостатньо гнучким управлінням нею можуть вивчати позитивний досвід однієї з найвідкритіших і найдемократичніших систем вищої освіти в світі, якою є система вищої освіти США. Головне при цьому - пом'ятати, що освіта повинна служити усьому суспільству, а не окремим її прошаркам, і, що в галузі освіти неприпустимі явища корупції, волюнтаризму та бюрократичного адміністрування. І ще: тільки у чесній конкуренції державної та недержавної освіти можливі реальний прогрес і розквіт всієї системи освіти, інтелектуальне зростання нації і, як результат, - прогрес країни та суспільства.

Доктор Вільям Х. Ібл, професор.

2. Вступ.

Вищу освіту у Сполучених Штатах Америки, як і освіту в цілому, було започатковано як приватну. Вона гармонійно розвивалася протягом трьох з половиною століть, поступово отримуючи все більш вагомішу та дійову державну ідеологічну та фінансову підтримку. За цей період вона багато разів реформувалася, удосконалювалася, набувала все більшого значення для економічного і науково-технічного розвитку країни, розквіту культури, становлення нації та визнання США в усьому світі. Провідні вищі навчальні заклади США, як правило, є приватними - недержавними та незалежними, відомими в усьому світі. Вони надають якісну освіту високого стандарту, мають потужний науково-педагогічний потенціал та сучасну матеріально-технічну базу. Досвід надання недержавної вищої освіти у США є дуже корисним для України та інших країн, що розвиваються. Цікавими також є і соціальні програми допомоги студентам, охорони і захисту їх прав.

Поява в Україні недержавних закладів освіти викликає багато дискусій і суперечок серед фахівців сфери освіти, законодавців та урядовців, серед населення країни, засобів масової інформації, ставить багато запитань до спеціалістів і громадськості й заслуговує на вивчення та аналіз. На наш погляд дуже важливим є вивчення та аналіз співіснування недержавної та державної форм вищої освіти США (тим більше, що законодавцями України саме в цей час готується закон України "Про вищу освіту").

Останнім часом у багатьох публікаціях аналізуються системи вищої освіти економічно розвинутих країн світу, приділяється увага вивченню позитивного досвіду демократичного розвитку вищої школи в цих країнах в умовах вільного ринку, розглядаються організаційні, соціально-економічні та педагогічні проблеми зарубіжних систем вищої освіти у порівнянні з аналогічними проблемами системи вищої освіти України. Так, у брошурі [1] розглядаються історичні ас-

пекти виникнення та становлення недержавних і державних закладів вищої освіти в економічно розвинутих країнах світу, порівнюються умови фінансування і вартість навчання в державних і недержавних вищих закладах освіти цих країн. У науковому збірнику [2] детально аналізуються стан, проблеми і тенденції розвитку сучасних зарубіжних систем вищої освіти, а також міжнародний досвід трансформації вищої освіти, корисний для реформування вищої школи України та інтеграції її у світовий освітній простір. Проблеми економічного розвитку вищої школи США у 60-80 роках ХХ сторіччя, її взаємодія з державними органами управління, а також деякі соціологічні концепції вищої освіти США аналізуються у монографії [3] і збірнику [5].

Сучасній політиці в сфері вищої освіти США присвячено статтю [4], а у публікаціях [6], [7], [9] і [11] наведено історичні та фактичні дані про розвиток і сучасний стан освіти у Сполучених Штатах Америки. Проблеми реформування освіти США розглядаються у роботах [8] і [10], а у каталогах [12] - [20] наведено фактичні дані щодо аспектів професійної діяльності відомих недержавних і державних вузів США (інформація про напрями та спеціальності, кваліфікаційні рівні, вартість навчання, відомості про навчальні плани і програми тощо).

Необхідно підкреслити, що у відомих в Україні публікаціях недостатньо висвітлено характерні риси недержавної форми вищої освіти, внесок недержавних вищих закладів освіти у підвищення інтелектуального рівня суспільства, зміцнення економічного стану країн, розвиток науки, техніки й сучасних технологій.

Розглянемо далі деякі проблеми співіснування недержавної та державної вищої освіти у Сполучених Штатах Америки.

3. Історія розвитку вищої освіти США.

Розвиток і становлення американської вищої освіти умовно можна поділити на 5 головних періодів:

- період створення і становлення коледжів (1636-1776 р.р.);
- виникнення і становлення професійного навчання та професійної орієнтації у вищій освіті (1776-1862 р.р.);
- заснування університетів, становлення та удосконалення університетської освіти (1862-1900 р.р.);
- сучасний період у вищій освіті США - часи зростання, розквіту, урізноманітнення (1900-1987 р.р.);
- новітній період удосконалення навчання і реформ у вищій освіті Сполучених Штатів Америки (1987-1997 р.р.).

Протягом першого періоду були засновані, так звані, колоніальні коледжі - перші заклади вищої освіти США. Протягом другого періоду виникли і виділилися в окрему групу вищі професійні школи. Протягом третього періоду з'явилися найголовніші університети, що існують і сьогодні, і є провідними, найбільш авторитетними у США і всесвітньо визнаними. Протягом четвертого періоду з'явилися та набули розвитку так звані "кооперативні" або "громадські" коледжі (Community Colleges), у цей час відбулися суттєві зміни у розвитку уже існуючих університетів. Після другої світової війни в США розпочалася ера масової вищої освіти. У період із 1950 до 1987 року кількість студентів в американських коледжах та університетах надзвичайно зросла. Так, восени 1950 року загальна кількість студентів у США становила 2,6 мільйона, у 1987 році ця цифра зросла до 12,8 мільйонів, у 1990 році - вже 13,2 мільйонів чоловік, а у 1996 році - біля 14 мільйонів. У 1990-х роках загальна кількість студентів залишається стабільною на рівні 13,5-14 мільйонів осіб.

У зв'язку з інтенсивним різностороннім розвитком суспільства та виникненням нових технологій вища освіта США за останні два десятиліття значно реформувалася. У цей період велика увага приділялася підготовці висококваліфікованих наукових, інженерно-технічних і керівних кадрів для сучасних потреб

країни та для подальшого розвитку економіки США, збільшення конкурентної спроможності американського виробництва та експансії американських ідеології, технологій, товарів та інших продуктів виробництва у світові ринки. У зв'язку з розпадом соціалістичного блоку у східній Європі, поступовим потеплінням стосунків економічно розвинутих країн з экс-соціалістичними країнами трансформувалася ідеологія вищого навчання США: поступово з ворогів экс-соціалістичні країни починають розглядатися як потенційні партнери і вища освіта в США зазнала суттєвої трансформації, у першу чергу - в плані ідеології співробітництва та надання допомоги громадянам экс-соціалістичних країн в одержанні американського рівня освіти.

3.1. Виникнення коледжів (1636-1776 р.р.).

Першим вищим учбовим закладом американської нації став Гарвардський Коледж. Його двома основними напрямками були розвиток освіти та підготовка священнослужителів (священиків і богословів). Протягом колоніального періоду ці напрямки залишалися головними у вищій освіті США. Дев'ять коледжів, заснованих у колоніальному періоді, починаючи з 1636 року (Гарвард) до 1769 року (Дартмут), взяли за модель англійський коледж, а не університет. За винятком одного, всі коледжі були заснованими і утримувалися - одержували фінансову допомогу - релігійними групами. Але ці коледжі не були еквівалентними церковним теологічним (богословським) вищим учбовим закладам (духовним семінаріям), що існують сьогодні. В жодному з періодів становлення та розвитку вищої освіти США теологія не була головним, домінуючим предметом. Припускалося, що церковнослужителі (священники і богослови), які були високоосвіченими, інтелектуальними громадянами - лідерами свого часу, потребували широкої загальної освіти. Класичні мови, іврит, логіка, риторика, давня історія, математика формували основну частину навчального пла-

ну, обов'язкового для всіх студентів. Трохи менше уваги приділялося прикладним наукам, новітній історії та сучасним мовам.

З самого початку студенти зараховувалися до коледжів для підготовки і з інших професій і, як правило, не було практики незарахування або виключення студентів, які б не належали до того віросповідання (релігійної конфесії), що контролювало цей чи інший коледж. Це був прояв справжньої демократії та недискримінації за релігійною приналежністю студентів до різних релігійних конфесій.

Коледж, який робив наголос на ідеалі розвитку та формуванні культурного вченого, залишався головною одиницею американської вищої освіти до появи університетів. Спроба підготувати рафіновану високорозвинуту особистість, яка б знала все найкраще, про що говорили та думали в усьому світі, залишається і сьогодні основною метою сучасних коледжів вільних мистецтв (Liberal Arts Colleges), що готують спеціалістів різних напрямків.

3.2. Розвиток професійної освіти (1776-1862 р.р.).

Створення американських закладів вищої освіти отримало новий імпульс у розвитку протягом двадцяти п'яти років напередодні революційної війни: до 1820 року було створено 29 нових закладів. Багато з них йшли шляхом класично орієнтованих навчальних планів колоніальних коледжів. Однак, у противагу ідеалу підготовки всебічно освіченого вченого, зростала потреба у більш вузькій спеціалізації, професійному спрямуванні, підготовці корисних для суспільства спеціалістів-практиків.

Існуючі до цього освітні установи не мали можливості швидко забезпечити ці потреби. Внаслідок поетапних перетворень в американській вищій освіті з'явилася інша чітка структура - окремо організовані професійні вищі школи.

У цей період Америка вступила в еру швидкого економічного розвитку та ін-

дустріальної експансії, але технічні учбові центри практично були відсутні. Так, наприклад, лише Вестпойнт Коледж був єдиним закладом, що мав програму інженерних наук. За рік до цього було створено політехнічний інститут Ренселар - широко відомий у США - для підготовки вчителів-науковців для викладання сільськогосподарських дисциплін (за 10 років додатково було введено курс інженерних наук).

У період 1850-х років кількість вищих шкіл з прикладних наук значно збільшилась. Було засновано політехнічний інститут у Брукліні, інститут "Союз Купера", державні школи з сільського господарства у Меріленді, Пенсільванії та Мічігані.

Коледжі, що були відкриті раніше, почали розвивати програми з наголосом на наукову підготовку. Як Гарвард, так і Йель відкрили такі наукові школи в 1847-1851 роках. Дартмут отримав 50 тисяч доларів спеціально для підтримки створеного відділу (факультету) науки. У 1861 році було засновано Масачусетський інститут технологій. Успіх цих нових технічних шкіл вимагав подальшого розвитку, а саме - удосконалення освітньої програми. У доповнення до цього, Закон 1862 року "Land-Grant College Act" вимагав обов'язкове включення у навчальний план коледжів програм із сільського господарства та використання технічних (головним чином - механічних) засобів праці.

Професійні навчальні плани технічних закладів дуже часто використовувалися приватними та державними університетами і коледжами. Прототип педагогічного коледжу також з'явився у цей період. Першу державну школу такого типу була організовано у 1839 році в Лексінгтоні (штат Масачусетс). Головним завданням цих закладів була підготовка вчителів для початкових та середніх шкіл, кількість яких швидко зростала. Готуючи вчителів, так звані "нормальні школи" або закривалися, або трансформувалися у педагогічні коледжі.

Саме у цей період з'явився чіткий розподіл на державні та недержавні

вузи, й почала поглиблюватись різниця між приватними (недержавними, незалежними) та державними вищими учбовими закладами.

Колоніальні уряди часто робили значний матеріальний внесок у заклади вищої освіти. Штати почали пошук альтернативних шляхів впливу на модель вищої освіти. Один із можливих методів був такий: взяти контроль над існуючими закладами; другий - відкрити свої власні вищі школи. Відома справа коледжу Дартмут у 1819 році яскраво показала, що державні заклади не можливо створювати з існуючих приватних закладів (без їх згоди) відповідно до Законодавчого Акту, і, якщо штати хочуть керувати закладами вищої освіти, вони мають їх створювати і утримувати.

Такі заклади вже існували. Три державні вищі учбові заклади було відкрито до 1800 року. Це університети - Джорджія (1785 рік), Північна Кароліна (1789) та Вермонт (1791). До Громадянської війни було створено 21 вищий навчальний заклад. Університет Вірджинія (1819) впровадив систему вільного вибору курсів і надзвичайно високі академічні стандарти.

Напередодні Громадянської війни (1861-1865 р.р.) більшість із вищих державних закладів освіти залишалися невеликими, бідними та занедбанними. Тільки наприкінці XIX сторіччя штати розпочали політику постійної підтримки вищих навчальних закладів.

Зауважимо, що коли ми говоримо "державний" вуз США, то маємо на увазі не федеральний, а місцевий, що належить конкретному штату. У період, що розглядається, федеральна влада ще не контролювала вищу школу. Приватний вуз також має іншу назву - незалежний вуз.

Іншою формою державної вищої освіти були також муніципальні коледжі та університети, що з'явилися у цей період. Такі заклади контролювалися муніципальною владою та фінансувалися частково з місцевих бюджетів (за рахунок податків місцевого населення). Наприклад, Луїзвіль Коледж, який був зас-

нований декретом міської ради у 1837 році, а у 1846 році став муніципальним Луїзвільським Університетом.

З 1825 року по 1875 рік у деяких частинах країни набула практичного розвитку ідея створення коледжів для жінок. Спочатку таке роздільне навчання здійснювалося в окремих коледжах для жінок, але, коли у 1833 році було відкрито Оберлін, до нього вже вступали на навчання і чоловіки, і жінки. Серед коледжів, що надавали ступені, це був перший коледж, який приймав на навчання одночасно чоловіків і жінок.

Після Громадянської війни було відкрито достатню кількість коледжів для жінок, однак намітилась тенденція сумісного (змішаного) навчання. На закінчення XIX сторіччя коледжі, які було створено окремо для жінок, працювали спільно з коледжами для чоловіків (наприклад, коледж Ньюкомб в університеті Тьюлейн). Поява коледжів для темношкірих та кольорових американських громадян - теж дуже важлива віха в історії розвитку вищої освіти США.

Незважаючи на те, що перші темношкірі та кольорові американці закінчили американські коледжі ще в 1826 році, лише у 1837 році було засновано Інститут кольорової молоді, який пізніше став відомим як Чейні (Cheyney) - державний коледж у Пенсільванії. Зразу ж після Громадянської війни було відкрито такі заклади як Університет Атланта, Інститут Хемптон, Університет Говард. Більше 100 традиційно "темних" (для темношкірих громадян) вищих навчальних закладів існує сьогодні у додаток до багатьох тих, де темношкірі студенти превалюють над студентами інших кольорів шкіри та етнічних груп (такі вузи, як правило, розташовані у великих міських зонах).

3.3. Розвиток університетів (1862-1900 р.р.).

Друга половина XIX сторіччя характеризується швидким розвитком обох головних існуючих напрямів вищої освіти: по-перше, це утворення земельних

коледжів (Land-Grant); по-друге, це поява університетів - державних і приватних, як найбільш важливої та вагомій структури вищої освіти США.

Одним із найважливіших законодавчих актів в історії розвитку американської вищої освіти був, як вже відмічалось, Land-Grant College Act (1862), який також має ще й назву - Жустін Морріл (ім'я спонсора цього акту). Відповідно до цього закону кожному штату надавалося 30 тисяч акрів землі, або їх еквівалент на кожного сенатора та представника у Конгресі. Метою цього була підтримка коледжів, які готували спеціалістів із сільського господарства та механізації сільськогосподарської праці (це відносилось також і до інших наукових і класичних шкіл та студій). Ці заходи стали потужним фундаментом для розвитку сільського господарства США.

Університетська освіта. У першій половині XIX сторіччя було зроблено багато спроб організувати повний університетський курс. Але вони не мали успіху. Тільки після створення університету Джонс Хопкінс (1876), університети почали стверджуватися як прогресивні вищі заклади освіти. З цього періоду вони стали лідерами вищої освіти США і залишаються такими до теперішнього часу. Причиною цього факту є те, що найстаріші та найвідоміші недержавні загальноосвітні коледжі вільних мистецтв (загальноосвітні коледжі вільних мистецтв - це коледжі, в яких вивчається багато різноманітних дисциплін за вільним вибором студентів) такі, як коледжі Йель, Колумбія, Гарвард у цей період стали університетами. (Основна різниця між загальноосвітнім коледжем вільних мистецтв та університетом - у відсутності у таких коледжах професійного навчання за освітньо-професійними програмами, профілюючих кафедр тощо. Такі коледжі надавали широкий спектр знань без вузької спеціалізації, готували для американського суспільства високоосвічену інтелігенцію).

Також набули розвитку та популярності й найбільш відомі державні заклади, такі як Мічіганський, Вісконсінський, Мінісотський та Каліфорнійський уні-

верситети.

Треба підкреслити, що багато відомих університетів було створено багатьма спонсорами за рахунок прибутків і коштів великого бізнесу. Наприклад, для утворення університету Чікаго було надано: 1 мільйон долларів - від Вандербільту, 20 мільйонів долларів - від маєтку Стенфордів, 30 мільйонів долларів - від Рокфеллера.

З самого початку свого існування такі університети мали досить великий вплив на якісний розвиток вищої освіти в США.

Також деякі відомі університети та коледжі були започатковані релігійними громадами та церквами різних конфесій. Наприклад, у 1881 році Лютеранська церква Америки заснувала один з найвідоміших університетів - Вісконсінський університет Конкордія, який став центром підготовки інтелігенції та фахівців вищої кваліфікації для просвітницької діяльності в Америці та за її межами. Підготовлені ним кадри працювали у відомих державних і недержавних установах США та за кордоном. Згодом Вісконсінський університет Конкордія почав засновувати свої філії в багатьох частинах світу для надання американської освіти в країнах, що розвивалися.

З часом Вісконсінський університет Конкордія і подібні до нього, засновані церквами та релігійними громадами, трансформувалися у багатопрофільні (багатогалузеві) університети з потужними теологічними факультетами. Більшість із них є престижними та провідними, широко відомими не тільки в США, а й за їх межами.

Приблизно у 1860 році релігійними громадами було засновано Уїтонський коледж: сьогодні він є одним з найбагатіших і найпрестижніших елітних вузів США.

Серед лідерів університетської освіти була різниця щодо вибору структури вищого навчального закладу. Так, коли у США не існувало університетської

підготовки, багато американців їздили на навчання до Німеччини. Тому була сильна тенденція копіювати німецьку структуру університету. За німецькою моделлю основний акцент треба було перенести на дослідження, а не навчання, як традиційно практикувалося в американських коледжах.

Але, проти копіювання німецької моделі університетського навчання було багато заперечень у зв'язку з давньою традицією надання освіти коледжами вільних мистецтв, яка була ядром вищої освіти США. І, як компроміс, було створено чисто американську структуру, не схожу на будь-яку іншу існуючу університетську систему. Німецьку модель освіти студентів випускних курсів з наголосом на дослідження було структурно поставлено (накладено) "зверху" на англійський загальноосвітній коледж вільних мистецтв. Професійні школи, які існували в Європі як окремі структури, в Америці все частіше впливалися в університети та становилися їх складовою частиною.

3.4. Період розвитку та урізноманітнення вищої освіти США (1900-1987 р.р.).

У ХХ сторіччі з'являється велика кількість так званих "кооперативних" або "громадських" (Community) коледжів та початкових коледжів, які стали окремою структурною одиницею вищої школи. Спочатку основною метою цих коледжів було надання освіти, рівнозначної першим двом рокам навчання у чотирирічних коледжах вільних мистецтв. Такі програми і зараз часто включаються до їх навчальних планів.

У першій половині ХХ сторіччя початкові коледжі були дуже популярними. У 1907 році, коли було засновано перший Інститут сільського господарства і техніки (сільськогосподарської) у штаті Нью-Йорк, почали розвиватися програми кваліфікованої професійної підготовки. Початкові (Junior) коледжі (цей термін зараз означає приватні дворічні заклади, в яких у 1980 році навчалися 5% сту-

дентів) і громадські коледжі (як правило цей термін відноситься до дворічних державних закладів, в яких у ці ж роки навчалися інші 95% студентів) разом мали 217572 студентів у 527 закладах у 1950-1951 роках; 453617 студентів у 593 закладах - 1960-1961 роках, 2227214 студентів у 897 закладах у 1970-1971 роках і 4487928 студентів у 1231 закладі у 1980-1981 академічному році. У тому ж році серед цих студентів навчалася 56% жінок. Ці коледжі росли з 1960 по 1980 роки швидше, ніж будь-яка інша категорія закладів вищої освіти, у 1980-х роках вони складали вже 38% всіх вищих навчальних закладів, і, поряд із земельними коледжами, являли собою головну унікальну рису американської вищої освіти.

У ХХ сторіччі спостерігається тенденція зробити вищу освіту не тільки більше корисною студентам для їх подальшої кар'єри, але й більше доступною для широкого кола американських громадян, незалежно від їх статі, раси, національності, розумових здібностей, фізичних кондицій, а також інших подібних факторів. У цей період також намітилась тенденція більшої популярності державних вузів, тому значна кількість студентів у цей період навчалася у державних вищих навчальних закладах. У 1950 році половина студентів навчалася в державних, половина у приватних вузах. У 1960 році - 59% у державних, у 1970 році - 75% у державних, у 1980 році - 78% студентів навчалися в державних вузах. Щодо кількості державних та приватних закладів, то тут зміни були невеликі. У 1960 році у США було 2040 безприбуткових акредитованих вузів, серед яких 65% були приватними і незалежними від держави.

У 1970 році серед 2573 вузів було 57% приватних (недержавних), у 1980 році з 3270 вузів - 54% було приватних. У 1990 році з 3620 вищих навчальних закладів біля 51% становили приватні (незалежні). Така різноманітність вищих учбових закладів вважається позитивною рисою вищої освіти США: це дослідницькі заклади, які надають ступінь доктора; загальноосвітні заклади, які на-

дають випускні дипломи про одержану вищу освіту та ступіні магістрів і спеціалістів; коледжі вільних мистецтв (надають ступінь бакалавра); громадські та початкові коледжі, спеціалізовані коледжі з орієнтацією на конкретну професію, земельні та господарські заклади й деякі інші.

Головна риса діяльності вузів США - це постійний розвиток та удосконалення програм у залежності від запитів та вимог американського суспільства. XIX сторіччя характеризувалося тенденцією створення нових закладів вищої освіти. У 1800-ті роки більшість закладів залишалися невеликими. У 1870-у році Гарвард мав 655 студентів, Мічіган - 432 студенти, Мінісота - 300 студентів. У наші дні кількість студентів цих університетів становить від 16 тисяч до 66 тисяч осіб (і навіть більше).

У 1970-ті роки американська вища школа багато експериментувала, результатом чого став деякий спад академічної якості навчання. Велика кількість студентів коледжів вільних мистецтв переходила на курси професійної орієнтації в інші вузи для планування своєї подальшої професійної кар'єри. Поряд з цим зростав інтерес до навчальних планів загальної освіти. (У США, як правило, термін "навчальний план" асоціюється із спеціальністю, яку може отримати студент, виконавши цей навчальний план). У ці роки студенти стали "занадто серйозними", критики підкреслювали, що студентське життя втратило цікавість і стало більш прагматичним і нудним. Висока інфляція в країні вплинула на бюджет та знизила середній рівень життя професорсько-викладацького складу вузів. У зв'язку з цим кількість студентів, які вступали до вузів на початку 1980-х років, була нижче, ніж прогнозувалася. На початку 1980-х федеральний уряд зменшив підтримку вищої школи, ціни на вищу освіту зросли. Наприкінці 1980-х років намітилась тенденція чіткої диференціації між багатими та бідними закладами, зменшення відсотку студентів, які навчалися в приватних вузах, зростання інтересу до вузько професійних курсів та дисциплін,

зростання кількості студентів у господарських закладах, зростання ролі телекомунікацій, комп'ютерів, державної координації та контролю за вищою освітою, розвитку студентських містечок та покращення студентського побуту.

Таким чином, в цілому, американська вища освіта 1980-х років була орієнтована на "масову освіту", тому й характеризувалася такою різноманітністю.

Для ознайомлення наведемо перелік деяких найстаріших і найвідоміших вищих навчальних закладів США з наголосом на фому власності.

- 1). Гарвардський університет, заснований у 1636 р., незалежний (приватний).
- 2). Йельський університет, 1701 р., незалежний (приватний).
- 3). Пенсільванський університет, 1740 р., незалежний (приватний).
- 4). Принстонський університет, 1746 р., незалежний (приватний).
- 5). Університет Вашингтона та Лі, 1749 р., незалежний (приватний).
- 6). Колумбійський університет, 1754 р., незалежний (приватний).
- 7). Браунський університет, 1764 р., незалежний (приватний).
- 8). Дартмузький коледж, 1769 р., незалежний (приватний).
- 9). Коледж Дікінсона, 1773 р., незалежний (приватний).
- 10). Трансільванський університет, 1780 р., незалежний (приватний).
- 11). Університет Джорджія, 1785 р., державний (належить штату).
- 12). Пітсбургський університет, 1787 р., державний (належить штату).
- 13). Джорджтаунський університет, 1789 р., незалежний (приватний), має фінансову підтримку Римсько-католицької церкви.
- 14). Університет Південної Кароліни в Колумбії, 1801 р., державний (належить штату).
- 15). Вінченський університет, 1801 р., державний (належить штату).
- 16). Військова академія США, 1803 р., належить федеральному уряду США.
- 17). Бредфорд коледж, 1803 р., незалежний (приватний).

- 18). Університет Огайо, 1804 р., державний (належить штату).
- 19). Балтиморська професійна школа університету Меріленд, 1807 р., державна (належить штату).
- 20). Університет Сан Хосе, 1857 р., державний, належить штату Каліфорнія.
- 21). Вісконсінський університет Конкордія, 1881 р., незалежний (приватний), має фінансову підтримку Лютеранської церкви.

3.5. Період удосконалення та реформ у вищій освіті США (1965-1996 р.р.).

3.5.1. Контроль та фінансування освіти.

Конституція США, поділивши права між федеральним урядом та урядом штатів, залишила та закріпила відповідальність за стан і розвиток освіти за урядом штатів, їх агенціями та закладами проблем та управління освітою.

Роль федерального уряду. Час від часу люди звертаються до федерального уряду за допомогою у справі розвитку освіти, наприклад, у виділенні земельних ділянок. У недалекому минулому населення 50 штатів не бажало, щоб федеральний уряд виділяв кошти для розвитку освіти та контролював освіту в штатах. І тільки коли потреби на освітні кошти почали перевищувати спроможність штату та місцевого муніципального уряду їх фінансувати, люди почали звертатися за допомогою до федерального уряду. Президенти Кеннеді та Джонсон надавали суттєву федеральну допомогу освіті. Ця політика була продовжена президентами Ніксоном, Фордом, Картером та Рейганом. Останні президенти США - Буш та Клінтон - також підтримують цю політику. Так, наприклад, у 1965 р. федеральний уряд витратив на освіту біля 4 мільярдів доларів, у 1985 р. - 18,4 мільярдів доларів на фінансування головних освітніх програм. На 1997 рік федеральний уряд запланував для освіти аж 51 мільярд доларів, більше половини з яких призначено на підтримку вищої освіти США.

Конгрес США має конституційне право вкладати кошти в освіту, але не має прямого контролю над освітою. Інші департаменти федерального уряду, наприклад, оборони, сільського господарства та інші, також направляють великі кошти на окремі освітні програми. Головним органом федеральної відповідальності за освіту у США є департамент освіти. Цей департамент покликаний бути лідером у підтримці освіти та співпрацювати з закладами та професійними асоціаціями для удосконалення та покращення народної освіти.

Федеральний уряд надає цільові освітні фінансові займи студентам та їх батькам, якщо вони можуть довести, що вона їм необхідна. Для найбільш обдарованої та перспективної молоді надаються федеральні гранти.

Роль уряду штату. У зв'язку з тим, що штати є відповідальними за свою освітню систему, їх практика та політика відрізняється одна від одної. У кожному штаті департамент освіти та контролююча комісія з освіти, а також головний управляючий школами, є центральним органом освітньої діяльності штату. Законодавчі органи приймають закони, які розповсюджуються як на державні, так і на недержавні навчальні заклади. Комісія з освіти штату визначає освітню політику згідно до законів штату. Члени комісії обираються народом або призначаються губернатором штату на 2-6 років. До їх функцій входять: виділення коштів, сертифікація та атестація викладачів, підбір та замовлення підручників, забезпечення їми бібліотек, звіти та освітня статистика.

Роль місцевої (громадської) адміністрації. Однією з унікальних рис системи освіти США є великий вплив місцевих органів адміністрації на учбові заклади. Це надає можливість навчальним програмам відповідати актуальним потребам американського суспільства. У США існує 15500 освітніх регіонів (зон). Більшість з них керуються обраними комісіями з п'яти-семи громадян. Вони взаємодіють з освітньою політикою штату, збирають податки, будують будинки, визначають освітню політику, наймають викладачів для початкових

та середніх шкіл, купують обладнання та забезпечують дітей транспортом.

3.5.2. Роль вищої освіти в США.

Децентралізований характер американської системи освіти знаходить свою кульмінацію на рівні вищої освіти. Причиною цього є той факт, що приватна вища освіта у США передувала державній. Тому рання автономія приватної вищої освіти відокремилася її від вищих шкіл із державним фінансуванням. Завдяки цьому з'явився прецедент їх відносної незалежності.

Вища освіта у США іде слідом за середньою освітою, яка майже завжди передбачає 12 років навчання. Зараз у США нараховується більше 3,6 тисяч акредитованих коледжів та університетів. Вони пропонують найрізноманітніші вимоги для абітурієнтів і настільки різні типи програм, що іноземним спеціалістам дуже важко ідентифікувати та порівняти коледжі та університети США з вищими навчальними закладами інших країн. Терміни "коледж" та "університет" є аналогічними у розумінні американців, хоча часто коледж є складовою частиною університету.

Типовий американський коледж пропонує природничі, соціальні та гуманітарні курси. Студенти, як правило, віком від 18 до 22 років відвідують заняття (нормально навчаються) приблизно 4 роки. Якщо вони успішно виконують усі вимоги, то отримують ступінь бакалавра з гуманітарних або природничих наук.

Університет традиційно складається з довипускного коледжу гуманітарних та природничих наук плюс випускних шкіл та професійних шкіл (це є ілюстрацією моделі американського університету, коли німецька модель освіти студентів випускних курсів з наголосом на дослідження була структурно поставлена "зверху" на англійський загальноосвітній коледж вільних мистецтв).

Сьогодні біля 50% студентів мають вік від 25 років і більше. Багато з них навчаються для поліпшення кар'єри та одержання відповідних освітніх та нау-

кових ступенів.

Як вже підкреслювалося, унікальною особливістю вищої школи США є дворічні початкові та громадські коледжі, а також чотирирічні коледжі вільних мистецтв. Дворічні початкові або громадські коледжі мають місцевий контроль, фінансуються, головним чином, державою та мають двояку роль: по-перше, вони пропонують курси для підготовки з технічних та напівпрофесійних орієнтацій; по-друге, готують студентів до чотирирічних закладів, які надають освітні ступені. В результаті, до них вступають студенти з широким діапазоном здібностей та інтересів.

Коледжі вільних мистецтв - типові та виключно американські вузи. Вони можуть існувати у двох формах: як вже зазначалося, це може бути складова частина - школа чи коледж університетського комплексу, або це може бути незалежний заклад. Університетський коледж вільних мистецтв часто пропонує студентам паралельно до випускні професійні коледжі, а саме: з інженірингу (інженерних дисциплін) та адміністрування бізнесом (управління підприємницькою діяльністю). Він також, як і незалежний коледж (що не є складовою частиною університету), пропонує передпрофесійну освіту протягом 4-х або менше років для студентів, які планують продовжувати навчання у продвинутих, більш високого рівня професійних школах, таких як медичні та правові (юридичні). Коледж надає також освіту з вільних мистецтв студентам, які не планують продовжувати навчання та вступати до професійної або випускної школи.

Іншою характеристикою американської вищої освіти є те, що кредити (залікові результати навчання студентів протягом усього періоду навчання) визнаються в усіх університетах, незалежно від того, в якому університеті вчиться студент. Так, студент може накопичувати кредити в одному університеті, перевести їх у другий, а потім отримати ступінь у третьому університеті.

Більшість ступенів американських університетів надаються по закінченні

певної кількості курсів за результатами зароблених студентами кредитів та балів. Кількість кредитів, що надаються за кожний курс, співвідноситься з кількістю годин необхідної роботи студента. На невипускному рівні студент, як правило, має п'ять курсів по три години на тиждень на кожний семестр (семестри - з вересня до кінця грудня та з кінця січня до кінця травня). Більшість студентів проходить 10 курсів за академічний рік. Як правило, щоб отримати ступінь бакалавра, вимагається 40 трьохгодинних курсів (тобто 40 курсів по три години на тиждень протягом одного семестру кожний), або 120 кредитів.

Найбільша кількість ступенів (рівнів) бакалаврів за останні роки було присуджено у галузі бізнесу, менеджменту, освіти та соціальних наук. Традиційні сфери - право (юридичні науки), медицина та теологія є лідерами на першому професійному рівні (після закінчення випускної чи професійної школи, що йде за чотирирічним коледжем). Ступенів магістрів було найбільше надано в сфері освіти, бізнесу, суспільних відносин та послуг, а також соціальних наук. Більш ніж 16 тисяч докторських ступенів були надані в освіті, соціальних, біологічних та інженерних науках.

Фінансування університетської освіти. Дуже часто виникає непорозуміння іноземцями у питанні щодо вартості університетської освіти у США. Це, як правило, відбувається тому, що річна вартість стаціонарного навчання студента, що є резидентом певного штату, для отримання ступеню дуже відрізняється від університету до університету та від штату до штату. Деякі престижні приватні університети є дійсно дуже дорогими, у той час, як багато державних закладів вищої освіти, такі, як університет Каліфорнія, вимагають порівняно невелику оплату за навчання від резидентів цього штату. У 1985-1986 році середня річна плата за навчання у державному університеті складала 1510 доларів, у приватному університеті - 7440 доларів, плата за кімнату та їжу, відповідно, 2590 та 3110 доларів. У 1995-1996 році середня вартість навчання про-

тягом одного навчального року в державному університеті складала вже 2950 доларів, а у приватному - 11200 доларів. Збільшилася й оплата проживання у гуртожитку. Але, майже всі студенти мають можливість погодинного працевлаштування для фінансування свого навчання, інші студенти отримують стипендії та займи (фінансові кредити). При цьому, стипендії надаються як прямо університетами, так і цивільними, громадськими, виробничими та керівними (управлінськими) організаціями, братствами тощо.

Можливість погодинного працевлаштування студентів є однією з характерних рис американської вищої освіти і американського стилю життя в цілому. Самостійність повнолітньої молоді є типово американським принципом життя. Вища школа США надає великі можливості американській молоді отримати якісну освіту й одночасно заробити гроші для оплати свого навчання. Тому молоді американці вже на початку своєї професійної кар'єри є підготовленими до суворих іспитів ринкової економіки, мають необхідні навички підприємництва, вступають у самостійне життя озброєними як знаннями, так і професійними навичками.

Федеральний уряд США відіграє велику роль у забезпеченні студентів стипендіями, фінансовими кредитами та роботою. У 1984 році більше, ніж 7,7 мільярдів доларів фінансової допомоги отримали студенти на післясередню освіту (щоб покрити витрати на післясередню освіту у вищих навчальних закладах). Федеральний уряд запроваджує велику кількість важливих програм у цьому напрямку (див. The US System of Education, p.19). Після того, як студент закінчує вищий навчальний заклад, він має виплатити фінансовий кредит плюс відсоток. Існує також програма фінансового кредиту для батьків на вищу освіту для їх дітей з дуже низьким відсотком.

Держава також надає можливість батькам оплатити навчання своїх дітей заздалегідь, що надає можливість великій кількості батьків планувати свій

бюджет з урахуванням майбутнього навчання дітей.

Більшість штатів має свої власні програми надання стипендій для організації допомоги студентам відвідувати вуз за їх власним вибором. Багато фінансової допомоги надається для резидентів штату, які планують навчатися у вузі в межах цього штату.

Існує велика кількість федеральних програм, програм штатів, місцевих, громадських, благодійних і т.д. для організації вищого навчання інвалідів та осіб з різноманітними вадами. Нижче, у таблиці 1, наведено порівняльну вартість одержання вищої освіти у період із 1970 по 1996 рік (в доларах) для стаціонарного навчання протягом академічного року (за даними Центру Статистики Департаменту освіти США).

3.5.3. Період реформ у вищій освіті США.

В кінці 1980-х - на початку 1990-х років почався період реформ вищої освіти США. Це було викликано недосконалістю системи набору студентів на навчання у вузи США в основному за принципом фінансової спроможності, а не здібностей та бажання. Критики американської системи вищої освіти підкреслювали, що, незалежно від успішності у середній школі, кожний, хто "переступав поріг вищого навчального закладу та випишував чек, мав можливість стати студентом". І лише невелика кількість талановитої та здібної молоді, яка посправжньому була зацікавлена в якісній освіті, намагалася вступити до престижних вузів за результатами своїх знань.

Для усунення такого недоліку американські федеральні структури влади разом із органами влади штатів розробили програми фінансової допомоги та підтримки здібної молоді, яка оцінювалася, в середньому, від 25 до 30 мільярдів доларів на рік.

Іншою проблемою вищої школи називали недостатню академічну підготовку студентів та недостатній час, який відводився в американських вузах на нав-

чання в аудиторіях і самостійну роботу студентів. Не було чіткої оцінки набутих студентами знань, статистичних даних про рівень підготовки випускників вузів порівняно з випускниками вищих навчальних закладів інших країн. В результаті, почали розроблятися спеціальні тестові завдання у різних напрямках для усіх категорій вищих навчальних закладів. Велика роль у цій справі належала президенту Бушу та губернаторам штатів, які приділяли постійну увагу удосконаленню освіти.

Таблиця 1. Порівняльна вартість одержання вищої освіти у період із 1970 по 1996 рік (в доларах) для стаціонарного навчання протягом академічного року.

Рік:	1970-71		1975-76		1980-81		1985-86		1995-96	
Тип:	держ.	н/держ.	держ.	н/держ.	держ.	н/держ.	держ.	н/держ.	держ.	н/держ.
Плата за навчання:										
Усі заклади	351	1684	433	2272	633	3498	1040	5720	1990	7850
Університети	478	1980	642	2881	915	4275	1510	7440	2950	11200
Інші чотирирічні коледжі	332	1603	469	2084	721	3390	1200	5540	1920	7610
Дворічні коледжі	187	1109	245	1427	385	2413	620	3620	990	4550
Вартість харчування:										
Усі заклади	535	586	689	755	940	1053	1290	1530	1580	1640
Університети	568	641	720	833	969	1208	1310	1720	1480	1860
Інші чотирирічні коледжі	499	562	655	718	904	999	1240	1470	1520	1630
Дворічні коледжі	473	560	699	712	1000	997	1370	1310	1610	1590
Плата за гуртожиток:										
Усі заклади	401	468	544	636	798	917	1300	1580	1490	2460
Університети	431	542	573	753	827	1083	1340	1940	1680	2580
Інші чотирирічні коледжі	375	434	533	583	795	860	1310	1470	1590	2350
Дворічні коледжі	338	434	442	572	635	880	1010	1480	1210	2440

Демократичні принципи надання освіти та навчання студентів у США крім, безумовно, позитивних рис, мали також і деякі негативні. Так, часто студентам

надавалася абсолютна свобода та самостійність у виборі методів та засобів навчання: студенти залишалися без достатнього контролю з боку викладачів під час семестрового навчання, в результаті чого для молоді ставало проблемою планування власного часу на освоєння курсів (дисциплін) та своєчасної підготовки до залікових та екзаменаційних випробувань.

Реформи у вищій освіті США є частково результатом змін у законодавчій структурі багатьох штатів. Усі вони спрямовані на удосконалення системи вищої освіти, підвищення рівня підготовки спеціалістів, надання рівних і недискримінаційних умов для одержання якісної вищої освіти для усіх громадян США.

Велика увага на державному рівні приділяється також студентам із нетрадиційною сексуальною орієнтацією. Для цього створено спеціальні федеральні та місцеві комісії, які вивчають та намагаються розв'язувати проблеми, що виникають серед студентської молоді з такою сексуальною орієнтацією.

4. Організаційно-педагогічні умови професійної підготовки спеціалістів у недержавних (незалежних) і державних вищих навчальних закладах США.

Традиційно, протягом десятків років, політику в галузі вищої освіти США та нагляд за діяльністю вищих навчальних закладів країни формувало та здійснювало Відомство з питань вищої освіти, що входило до складу Міністерства охорони здоров'я, освіти та соціального забезпечення (орган федеральної влади США). В жовтні 1979 року президентом США Дж. Картером було підписано законопроект, який після ратифікації законодавцями набув сили закону і який утворював 13-тє федеральне міністерство США - Міністерство (департамент) освіти. Новому міністерству було виділено біля 14 млрд. доларів річного бюджету, що свідчило про значну увагу уряду США до проблем освіти в країні.

Разом із Міністерством освіти в кожному з 50-ти штатів і адміністративних округах (округ Колумбія, Пуерто-Ріко, Гуам) існує своя система управління освітою: в них діяльністю всіх освітніх закладів керують відділи народної освіти, які встановлюють необхідний та обов'язковий академічний рівень навчання для всіх середніх закладів освіти (дошкільних, шкільних, молодших коледжів і вищих курсів). Ці відділи, як правило, включають у себе місцеві комітети, до складу яких входять діячі сфери освіти, політичні та громадські діячі, представники ділових кіл США тощо. Місцеві комітети здійснюють керівництво у своїх містах та округах і мають значні повноваження щодо формування політики в галузі освіти (визначення як загальних завдань і вимог до освіти, так і більш конкретних питань підготовки навчальних планів і програм, формування контингентів учнів і студентів, здійснення нагляду та контролю за розподілом бюджетних коштів тощо). Результати діяльності таких комісій широко висвітлюються у пресі, піддаються громадському обговоренню та критиці з метою широкого залучення до цього процесу простих американців.

Координацію діяльності відділів народної освіти та місцевих комітетів здійснюють Міністерство освіти та Комітет Конгресу США з питань освіти та праці. Розглянемо деякі найголовніші загальні педагогічні аспекти, що спрямовують подальший розвиток і удосконалення американської вищої освіти. Перш за все, зазначимо, що у зв'язку з необхідністю постійного оновлення знань, перед вищою школою США стоїть найголовніша задача - навчити студентів методиці самостійного набуття знань, причому - протягом усього життя. Це ставить ще одну психолого-педагогічну проблему - перевиховати свідомість студентів з тим, щоб викликати у них почуття необхідності та прагнення постійного оновлення знань протягом усього періоду професійної діяльності.

Постійні реформи вищої школи США, викликані жорсткою конкуренцією в усіх сферах діяльності американського суспільства та ринковими перетворен-

нями в країні, диктують необхідність вищій освіті США випереджуваними темпами відповідати вимогам наукового та технічного розвитку США. У свою чергу, вища школа США безпосередньо впливає на стан і темпи наукового та технічного розвитку США, інтелектуальний рівень тих сфер діяльності американського суспільства, які визначають науково-технічний потенціал і технологічний рівень американської економіки. У зв'язку з цим в американській вищій школі постійно переглядається традиційна система навчання в вузі за схемою "клас-урок", що склалася разом із появою вищої освіти. За два сторіччя в ній змінювалися лише кількісні пропорції часу на лекційні, семінарські та лабораторні заняття. Останнім часом із методичних і практичних міркувань перевага надається читанню лише установчих (головних) лекцій, а читання звичайних лекцій у системі вищої освіти США відходить на другий план і поступово відмирає. Зараз вже чітко проявилася тенденція американської вищої школи до скорочення лекційного часу в загальному обсязі навчального часу студентів. Так, на лекціях розглядаються лише основні розділи та відомості з курсів, що висвітлюють найновіші досягнення в конкретній галузі знання і які ще не знайшли достатнього відображення в пресі. Таким чином, послідовно здійснюється принцип випереджувального навчання. З цією метою основна увага та основний час навчального процесу у вищій школі США приділяється активним формам навчання в малих групах, що стимулює пізнавальні здібності студентів.

Принцип випереджувального навчання стимулює не механічне заучування матеріалу, а поняття його суті. Американські фахівці в галузі освіти вважають, що навчання, яке базується на механічному заучуванні фактів, мимоволі гальмує розвиток творчих здібностей і, навіть, нівелює таланти студентів. На перші позиції в педагогічно-методичному спрямуванні вищої освіти США вийшли: засвоєння методологічних аспектів формування знань і одержання наукової інформації, іншими словами, - вироблення та виховання методологічної куль-

тури набуття знань.

Ще одне дуже важливе завдання сучасної американської освіти - це тренування інтелекту, логічного мислення засобами загальнонаукового підходу. Тому значна увага в системі вищої освіти США приділяється самостійним заняттям студентів з використанням найсучаснішого технічного обладнання та методологічного забезпечення. Треба особливо підкреслити, що серед видатних досягнень американської вищої школи є найновіша і найпотужніша в світі матеріально-технічна база: провідні вищі навчальні заклади мають можливість використовувати у своїй науково-педагогічній діяльності навіть унікальні, експериментальні й одиничні зразки найновіших досягнень американської промисловості, науки, техніки і технологій, не кажучи вже про наявність у багатьох більш-менш вагомих вищих закладах освіти усього необхідного обладнання з широкої гами того, що є наявним у світі, а також чудове навчально-методичне забезпечення - сучасні навчально-методичні комплекси включають в себе таке необхідне для ефективної та кваліфікованої самостійної роботи студентів, як: підручник енциклопедичного характеру, тексти лекцій, зошити для самостійної роботи та виконання тестів і контрольних завдань, збірки тестів і контрольних завдань, комп'ютерне, аудіо- та відеозабезпечення для вивчення предмету, набори плівок, слайдів тощо). В умовах такого сучасного матеріально-технічного і навчально-методичного забезпечення, можливостей індивідуального користування досягненнями науки та техніки за допомогою світових інформаційно-комп'ютерних мереж і систем зв'язку, не кажучи вже про порівняно високий рівень життя американських студентів та великі потенційні можливості щодо одержання вищої освіти, що надає своїм громадянам законодавство США, американська вища освіта приречена на домінуюче положення серед систем освіти інших економічно розвинутих країн світу.

Нові методологічно-педагогічні завдання професорсько-викладацького скла-

ду вищої школи США, у тому числі - "навчити студентів вчитися", витікають із значної комп'ютеризації, технізації та інформатизації вищої освіти. Американські педагоги виробили чіткий механізм здійснення індивідуального навчання студентів із розширенням їх загальноосвітньої підготовки. Цей механізм базується на методі модулів, які складаються за допомогою комп'ютерів, та залікових одиниць і враховує не тільки схильність та інтереси кожного студента, але й його інтелектуальні та фізичні можливості. Саме цей механізм надав імпульсу для широкого розповсюдження та популяризації в США та за її межами так званого *дистанційного методу навчання* (завдяки системі INTERNET і дистанційному методу навчання в наш час мільйони громадян в усьому світі отримують високоякісну освіту, яку надають провідні вищі навчальні заклади США та інших економічно розвинутих країн).

Особливості індивідуального навчання полягають у:

1). Відсутності жорстких термінів часу, виділених на вивчення матеріалу, що дозволяє студенту просуватися у вивченні навчального матеріалу зі швидкістю, що відповідає його здібностям.

2). Суворій вимозі повного засвоєння матеріалу та можливості перейти до нового матеріалу тільки після засвоєння попереднього.

3). Складанні програми навчання самим студентом за допомогою комп'ютера та за методичним керівництвом викладача (таким чином, набір навчальних, за винятком загально-освітніх, дисциплін та залікових одиниць характеризують рівень підготовки та коло науково-професійних інтересів студента).

4). Використанні лекцій тільки як форми спрямування у навчанні (а не як основного джерела інформації).

5). Підвищенні ролі письмових робіт.

6). Використанні спеціального персоналу методистів-консультантів (інспекторів) для багаторазової перевірки знань, негайного підведення підсумків ро-

боти студента, корекції спрямування самостійного навчального процесу, керівництва та нагляду за процесом отримання знань студентом.

Система індивідуального навчання прищеплює студентам навички самостійної роботи, "вчить студентів вчитися", дозволяє використовувати студентів старших курсів вузів у якості консультантів (інспекторів) для допомоги молодшим у самостійному навчанні.

Розглянемо позитивні риси системи індивідуального навчання. Перше, та, можливо, найголовніше - це те, що така система знімає проблему стресових ситуацій, що можуть виникати в американських вищих навчальних закладах із студентами під час їх навчання. (Проблема стресів є дуже важливою для вищої школи США: стресів зазнають майже всі студенти і викликано це, головним чином, стислими межами часу, відведеного для засвоєння матеріалу, складання заліків та іспитів. Студенти зазнають стресів незалежно від рівня попередньої підготовки, здібностей щодо засвоєння нового матеріалу, сімейних умов, стану здоров'я тощо. Стреси також можуть бути наслідком психологічних переважань, що виникають у студентів у зв'язку з необхідністю засвоїти великий обсяг нового фактичного матеріалу, необхідністю самостійно планувати свій час і фінансові ресурси, ефективно їх використовувати, своєчасно складати заліки та іспити). По-друге, це право студента завжди отримати консультацію та індивідуальну допомогу з матеріалу, що вивчається. По-третє, це право студента складати залік або іспит з матеріалу, що вивчається, тільки тоді, коли студент його засвоїв і буде готовий до складання заліку або іспиту з цього матеріалу.

Така система визнана в США "безстресовою", вона зменшує відсів студентів і не калічить їх долі.

Використання принципу індивідуальної освіти на основі розробки індивідуальних модулів навчання, комбінування програм навчання зі сполученням у

раціональній пропорції технічних, природничих, гуманітарних і суспільних дисциплін дозволили вищій школі США перейти до більш ефективного й адекватного вимогам науково-технічного та економічного розвитку американського суспільства принципу підготовки спеціалістів - *міждисциплінарному принципу*.

В американській вищій школі існує стійка тенденція об'єднання вузів з метою подальшого ефективного розв'язання освітніх задач на основі принципів добровільної кооперації та інтеграції. Об'єднання вузів за принципом кооперації не позбавляє їх самостійності, а, навпаки, полегшує їх взаємодію завдяки об'єднанню управління та відповідає їх взаємному бажанню розширити свою спеціалізовану програму підготовки студентів і вести підготовку за двома головними спеціальностями. В результаті студенти мають змогу за три роки навчання в гуманітарному вузі одержати ступінь бакалавра гуманітарних наук і за два роки додаткового навчання в технічному вузі - ступінь бакалавра технічних наук. При цьому вузівська кооперація є проміжним етапом на шляху інтеграції вищих учбових закладів США і веде до подальшого поглиблення диференціації учбово-методичної та науково-дослідницької діяльності вузів, що об'єднуються.

Інтеграція зумовлює створення єдиного навчального закладу з централізованою системою управління та загальними програмами з різних дисциплін. Цей процес як найкраще відповідає основним вимогам науково-технічного та економічного розвитку США і є основою міждисциплінарного підходу в освіті. Крім того, інтеграція супроводжується диверсифікаційними процесами, сприяє залученню до системи вищої школи навчальних закладів неуніверситетського рівня, створенню нових типів навчальних закладів, а також чіткій градації процесу підготовки студентів за етапами та циклами. Міждисциплінарний принцип підготовки спеціалістів має дуже велике значення для створення нових єдиних програм навчання, єдиних вимог та іспитів у всіх вищих закладах

освіти США.

Перехід вищої школи США до міждисциплінарного принципу підготовки спеціалістів викликав структурні перетворення в закладах вищої освіти: межі та кордони кафедр і факультетів поступово невілюються, натомість виникають міждисциплінарні департаменти, які характеризуються більшою гнучкістю та свободою складових елементів. Однопрофільні факультеті все частіше стають багатпрофільними.

Американські фахівці в галузі освіти вважають, що вища школа США виконує три основні функції: "навчання", "наукові дослідження" та "обслуговування суспільства". Функцію "навчання" у США розуміють традиційно, під функцією "наукові дослідження" розуміють сумарну викладацьку, наукову, філософську, творчу та критичну діяльність університетів і коледжів. Федеральний уряд виділяє провідним університетам дослідницького типу значні асигнування на проведення контрактних досліджень з прикладних наук та проблем медицини. У свою чергу коледжі, викладачі яких виконують дослідження в галузі методики викладання дисциплін, також виконують функцію "наукових досліджень".

Функція "обслуговування суспільства" полягає в тому, що сучасний університет штата має задовольняти потреби свого штата у розповсюдженні освіти серед населення. "Обслуговування" містить у собі не тільки навчання, але й організацію необхідних структур (підрозділів), що реалізують виконання конкретних проєктів з прикладних наукових досліджень, утворення оздоровчих профілактичних і лікувальних клінік, юридичних офісів, надання консультацій населенню, а також організацію театральних вистав та культурно-масових і спортивних заходів.

В останній час у США набули великої популярності екологічні, природоохоронні заходи: фестивалі, зустрічі молоді та населення з провідними вченими й законодавцями, сенаторами тощо. Такі заходи мають велику ефективність у

справі реальної охорони оточуючого середовища, допомагають населенню усвідомити, що екологічна ситуація в аріалі їх проживання значною мірою залежить від них самих.

5. Сучасні проблеми вищої освіти США та тенденції її подальшого розвитку (1986-1997 р.р.).

Вища освіта США стає дедалі все більш приватною (недержавною) з погляду фінансування. Парадоксально, що це відбувається в той час, коли відсоток контингента студентів державних (штатів, муніципальних тощо) навчальних закладів постійно зростає.

За прогнозами американських експертів державне фінансування освіти до закінчення студентом вищого навчального закладу в США буде й далі скорочуватися у реальному виразі. Це означає, що з кожним роком навчання у вищому навчальному закладі все менше і менше старшокурсників отримуватимуть бюджетну фінансову допомогу. Вартість вищої освіти відбивається на студентах: постійно збільшується вартість оплати навчання студентами, а державна політика робить наголос на довгострокові позики, а не на дотації та іншу безповоротну фінансову допомогу студентам. Таким чином, вартість вищої освіти переноситься з нинішнього покоління батьків та податкоплатників на наступне покоління, яке буде зобов'язаним сплачувати студентські позики.

США відходить від обов'язків надавати доступ до отримання вищої освіти для всіх громадян, як загальнодержавного блага та основного права в умовах демократії. Це відчуття "права" є наслідком 60-х років і пустило глибоке коріння в американському суспільстві, особливо - в його середньому класі. В перспективі доступ до отримання вищої освіти буде головним чином приватним благом, тому що суспільне зобов'язання повинно служити точним суспільним цілям: забезпечувати відповідним чином підготовлену робочу силу та рівно-

правну участь різнобарвного та різноманітного за походженням населення в трудових ресурсах в економіці країни. З цієї точки зору виникає необхідність управляти набором у вищі навчальні заклади з тим, щоб забезпечити досягнення мети у межах наявних ресурсів.

Такий акцент на вищій освіті, як на "стратегічному інвестуванні", сформував, починаючи з середини 80-х років, значну частину державної політики США.

Як результат попереднього спаду в економіці, - багато вузів уже зменшилися за розміром, скоротивши програми, персонал і обмеживши кількість набору студентів. В державному секторі це означає значне скорочення студентських місць і можливостей вступити до вузу.

Сьогодні більш серйозно, ніж коли-небудь раніше (за останні десятиріччя), йде мова про використання технологій для підвищення продуктивності та задовільнення студентського попиту. Одним із можливих наслідків цього може бути закриття та об'єднання багатьох невеликих приватних коледжів. Це може ще більше звужити різноманітну та багатогранну американську вищу освіту та збільшити навантаження на великі державні заклади освіти.

Останнім часом громадська думка США та дії політичних лідерів штатів демонструють все більший рівень розходження між пріоритетами державної та недержавної вищої освіти. Це - тенденція десятирічної давнини, що виникла в середині 80-х років як наслідок громадської реакції на збільшення вартості навчання більше, ніж у два рази, та платежів студентів. Вона посилилась в кінці 80-х років у зв'язку з тим, що майже всі штати почали відчувати на собі вплив уповільнення економічного росту. Існує конфлікт між двома фундаментально різними перспективами, що відображує такі основні *проблеми невідповідності вищої освіти США американському суспільству*:

1). Внутрішні пріоритети вузу скеровані дисциплінами та професіями. Саме

ці пріоритети, що пов'язані з академічними успіхами та фінансуванням наукових досліджень, найбільше впливають на перспективи професорсько-викладацького складу. Сконцентрований у найвищій мірі на індивідуальній конкуренції, цей вплив заважає вузу зосередитися на найважливіших проблемах, що потребують командного, групового та міждисциплінарного підходу - на загальній освіті, прикладних дослідженнях та зовнішньому обслуговуванню.

2). Суспільство очікує від університетів, що останні повинні реагувати на основні проблеми суспільства, наприклад - у галузі удосконалення системи початкової та середньої освіти, охорони оточуючого середовища (екологічних проблем), юриспруденції та кримінального правосуддя (судочинства), охорони здоров'я тощо. Корпорації, провідні фірми і компанії все частіше відчують серйозне розчарування якістю підготовки випускників вищих навчальних закладів.

Розрив між очікуваним рівнем кваліфікації випускників вузів США та реально набутим рівнем кваліфікації зараз є найбільшою "головною біллю" адміністративних органів США, що є відповідальними за контролем якості підготовки системою освіти США висококваліфікованих фахівців. Це викликає необхідність зовнішнього втручання, головним чином - через політику штатів, в удосконалення незалежної (недержавної) та державної (муніципальної та на рівні штатів) вищої освіти США, яка має значні демократичні традиції, набуті в період розвитку США в останні два сторіччя. Тепер справа професійної підготовки кваліфікованих фахівців переходить від рівня політики міста (місцевості) та штата до рівня політики федерального значення.

За останні, більше ніж 25 років, у США існувала практика, коли федеральний рівень політики припускав та визнавав довільну акредитацію, як показник якості діяльності навчальних закладів, які приймали участь у федеральній програмі підготовки кваліфікованих фахівців і допомоги студентам. Зараз ця практика зазнала краху. Замість неї Конгрес США запровадив федеральний

контроль якості підготовки кваліфікованих спеціалістів і зобов'язав штати виконувати такий контроль. Ці нові закони викликали дискусії в американському суспільстві (чи не є це зазіханням на демократичні свободи та самостійність і незалежність штатів?), але в умовах вільного ринку праці ці заходи можуть бути корисними, і час має продемонструвати їх життєздатність.

Розвитку вищої освіти США особливу увагу приділяють штати. Саме у п'ятидесяти штатах, а не на федеральному рівні в Вашингтоні, поступово доводиться до логічного завершення протистояння між американською вищою освітою та державою. Політичні дебати на рівні штатів відносно майбутнього вищої освіти США схожі на аналогічні політичні дебати в інших країнах світу (у тому числі - в країнах Центральної та Східної Європи).

Усі американські штати мають спільні характеристики з точки зору їх систем освіти:

1). Усі мають конституцію штату, яка визначає виконавчу (губернатори), законодавчу та судову гілки (підрозділи) уряду, що в цілому ідентичні з аналогічними гілками федерального уряду.

Нижче буде зазначено, що фактична влада виконавчої та законодавчої гілок влади дуже сильно відрізняється у різних штатах.

2). Оскільки освіта відноситься до компетенції штату, всі штати мають департамент управління освітою з досить широкими повноваженнями щодо встановлення стандартів та контролю (підключенню) за діяльністю початкових та середніх шкіл.

3). Історично штати не втручалися в справи своїх коледжів і університетів. Наприклад, у таких штатах як Мічиган і Каліфорнія конституціями цих штатів основним (головним, провідним) університетам (державним і недержавним) було надано значну автономію. Теоретично це означає, що політичні лідери не можуть керувати або впливати на пріоритети діяльності цих університетів, але

вплив, насправді, дуже значний - завдяки фінансовій підтримці пріоритетів і напрямків діяльності цих університетів.

4). У відповідь на вимоги, що виникли у 60-х роках відносно кращого планування та координації, розподілу державних коштів і більш широкого громадського нагляду (контролю та звітності) з боку штатів щодо використання цих коштів, фактично усі штати впровадили так звані "буферні" організації для нагляду за своїми системами вищої освіти. Ці системи організовано одним із двох можливих способів: половина штатів підтримує відносну децентралізацію системи керованих на місцях коледжів і університетів, але забезпечує координацію (на рівні штату) через організацію, що здійснює планування та регулювання (наприклад - Рада штату Вірджинія з вищої освіти); інша половина штатів об'єднала всі або більшу частину своїх державних коледжів і університетів під керівництвом однієї або двох центральних рад з вищої освіти.

За межами США багатьом здається, що уряд США відіграє обмежену роль в американській вищій освіті. Але, насправді, реальність така, що 80% студентів відвідують університети, що знаходяться під досить жорстким контролем на рівні штату з боку ради або організації, яка відповідає за:

- планування в межах штату;
- визначення завдань кожного з державних коледжів та університетів;
- розгляд та затвердження академічних програм;
- надання бюджетного фінансування та виділення державних коштів кожному з підпорядкованих навчальних закладів;
- регулювання якості та визначення термінів громадської звітності;
- управління програмами по наданню студентських дотацій та позичок;
- зміст і ведення систем даних (освітніх) та інформаційних систем штату.

Незважаючи на ці загальні характеристики, дуже важко проводити узагальнення відносно систем освіти штатів США. Їх відмінність приблизно схожа з

різницею, що існує між різними країнами. Системи вищої освіти США сформовані після затвердження американської федеральної системи і діють у межах єдиної мови та однієї культурної спадщини.

Серед найбільш важливих рис, що визначають відмінність систем освіти різних штатів, існують такі:

1). Загальний стан економіки: у деяких штатах в наш час відбувається значний економічний зріст, у той час, як інші штати відчувають глибокий економічний спад (іноді навіть з ознаками економічної кризи).

2). Характеристики населення: деякі штати відчувають значне збільшення контингенту молоді студентського віку, тоді як інші штати - навпаки, поступово "старіють".

3). Історія та культура, які визначають ступінь залежності штату від недержавних економічних (фінансових) суб'єктів і необхідність задоволення потреб цих суб'єктів і громадських пріоритетів цих штатів. Так, наприклад, східні штати (такі як Массачусетс, Нью-Йорк і Пенсильванія) історично в великій мірі залежали від приватного сектора. Навпаки, західні штати (такі як Арізона, Колорадо, Північна Дакота, Невада та Вайомінг) мають досить сильні традиції у державному секторі економіки.

4). Історія, відношення до організованої робочої сили та її відносна політична стабільність.

5). Відносна сила губернатора та законодавчого органу штату.

6). Культура в її зв'язку із прагненням населення штату отримати вищу освіту.

7). Відносно пряма участь загального уряду штату (губернатора, законодавчого органу штату та організацій, що прямо не пов'язані з вищою освітою) в політиці в галузі вищої освіти.

8). Ступінь централізації або децентралізації керівництва коледжами та уні-

верситетами.

У 80-х роках розпочалася реформа вищої освіти у США (яка продовжується й у 90-х). У цей період було внесено цілий ряд законодавчих змін в систему вищої освіти штатів. Найбільше дискусій при цьому викликали не якість професійної підготовки кваліфікованих спеціалістів, а проблеми розподілу та витрачання бюджетного та позабюджетного фінансування вищої освіти, ефективного витрачання фінансів на професійну підготовку та використання професійно підготовлених спеціалістів на внутрішньому ринку праці. При цьому політики та законодавці переклали на розгляд та розсуд самих вищих навчальних закладів та їх професорсько-викладацький склад проблеми стандартів, якості, змісту та методів надання вищої освіти.

У середині 80-х років штати розпочали вводити більш сувору (і навіть - агресивну!) політику щодо оцінки якості навчання, впроваджувати проекти стимулюючого фінансування з метою наближення вищої освіти до завдань суспільства та задоволення громадських пріоритетів. Ці зміни були направлені, в першу чергу, для підвищення ефективності використання бюджетних і позабюджетних коштів на професійну підготовку кваліфікованих спеціалістів, цільоспрямовану підготовку найбільше потрібних для американського суспільства фахівців, переорієнтацію та перепідготовку випускників вузів, спеціальність яких не знаходить попиту в американському суспільстві, більш гармонійне задоволення американського ринку праці.

Зміни ролі штатів у галузі вищої освіти у 80-х роках були дуже схожі до змін в цій же галузі в інших країнах світу. Уряди країн усієї Західної Європи прийняли зміни, направлені на стимулювання діяльності та підвищення конкуренції в системах вищої освіти, які раніше або мали значні субсидії, або контролювалися з центру. Основні риси змін - це децентралізація з одночасним підвищенням відповідальності та звітності про діяльність, а також перевизначення

ролі уряду від центрального бюрократичного контролю до нового "спрямовуючого" механізму, який найбільшу увагу приділяє:

1). Стимулам для навчальних закладів, що спонукають їх урізноманітнити джерела фінансування через зв'язки з бізнесом і промисловістю та до більшої підприємливості у їх діяльності.

2). Навмисній спробі підштовхнути коледжі та університети до "риночного" підходу в галузі встановлення пріоритетів діяльності та розподілу коштів.

Економічний спад кінця 80-х - початку 90-х років примусив федеральний уряд та уряди штатів відкласти нові ініціативи щодо підвищення якості вищої освіти США. Так, початок 90-х років виніс на розгляд політиків і законодавців, а також широкої громадськості США такі проблеми:

1). Багато коледжів та університетів не досить ефективно виконували свої обов'язки по наданню вищої освіти, сконцентрувавши свою увагу та свої можливості на дослідженнях, які в значній мірі були відірваними від практичних економічних та соціальних потреб.

2). Професорсько-викладацький склад витрачав більше часу на публікації, ніж на викладацьку діяльність.

3). Університети були переважані адміністративним персоналом з високою заробітною платою.

4). Коледжі та університети погано виконували заходи штатів по удосконаленню освіти, що фінансувалася з державного бюджету, та були роз'єднаними.

5). Коледжі та університети дуже повільно усвідомлювали, що більшість корпорацій та фірм США потребувала фахівців більш високої якості підготовки для успішного конкурування на міжнародних ринках, і що для цього необхідно значно підвищити продуктивність шляхом використання нових технологій та ініціатив у відношенні якості та суттєвого зменшення адміністративних витрат.

6). Університети поступово втрачали відчуття етичного та громадянського співіснування та керівництва, зловживаючи коштами на утримання адміністративного персоналу та витрачаючи забагато державних і власних фінансових ресурсів на недоцільні дослідження та необов'язкові витрати.

В цей час адміністрація штатів почала усвідомлювати, що запроваджені федеральним урядом за підтримкою урядів штатів заходи щодо удосконалення системи вищої освіти, не дають належних результатів.

Під час виходу штатів з економічного спаду (середина 90-х років) теми якості та продуктивності набули основного значення у зміні політики щодо удосконалення вищої освіти США. Американські експерти прогнозують, що теми якості та продуктивності будуть домінуючими в галузі вищої освіти США до кінця ХХ-го сторіччя.

7). Навантаження професорсько-викладацького складу та його увага до навчального процесу в вищому навчальному закладі: федеральні органи та відповідні установи штатів по нагляду за використанням бюджетних та позабюджетних асигнувань звертають увагу на необхідність скорочення другорядних досліджень, зосередження на найбільш актуальних дослідженнях та значного збільшення уваги до навчального процесу (традиційно переважна більшість американських вузів повинна вчити та виховувати, і тільки деякі вузи, що мають необхідний потенціал, залучаються до серйозних досліджень).

8). Показники діяльності, що відображують як піклування про належне та ефективне використання коштів, так і діяльність ("прибуток на інвестований капітал").

Крім того, підвищилися вимоги щодо якості професійної підготовки кваліфікованих спеціалістів у вузах: було запроваджено обов'язкове незалежне тестування випускників і всебічне порівняння якості їх підготовки з випускниками аналогічних спеціальностей вузів інших економічно розвинутих країн світу.

9). Політика спрощування процесу одержання ступеню: штати встановлюють межі кількості кредитів (кількості предметів, терміну їх вивчення та тижневого навантаження студентів) під час навчання у вищому навчальному закладі, який отримує субсидії штату. Так, наприклад, багато штатів обмежують у 120-140 годин термін вивчення однієї дисципліни, кількість дисциплін у одному семестрі не повинно перевищувати 5-6, а навантаження студента - не більше 2-3 годин аудиторного навчання (приблизно 30%) на день (при запланованій самостійній роботі у межах 60% щоденно). Штати також дуже заохочують студентів працювати під час навчання і для цього надають їм багато пільг. У той же самий час адміністрація штатів намагається заохотити і стимулювати вузи та студентів скорочувати термін навчання для отримання ступеня бакалавра не більше, ніж за 4 роки (традиційний термін).

10). Національний центр управління вищою освітою США та відповідні комісії штатів встановили, що багато вузів стали надмірно бюрократичними та відірваними як від колег по вищій освіті, так і від політичного керівництва штатів.

6. Особливості діяльності основних вищих закладів освіти США.

Основними вищими закладами освіти США є університети, коледжі та вищі (професійні) школи, які класифікуються за такими категоріями:

- університети науково-дослідного типу, які головну увагу приділяють підготовці спеціалістів у галузі науки та техніки;
- університети, які спеціалізуються на підготовці висококваліфікованих спеціалістів і мають право надавати докторські ступені;
- багатопрофільні університети, які надають спеціальну підготовку (особливо в галузі бізнесу);
- спеціалізовані університети та коледжі, які зосереджуються на навчальній роботі та приділяють головну увагу підготовці бакалаврів і магістрів з широко-

го або обмеженого спектру спеціальностей;

- коледжі вільних мистецтв;
- дворічні коледжі;
- вищі (професійні) школи та інші спеціалізовані навчальні заклади;
- навчальні заклади нетрадиційного типу.

Вищі навчальні заклади США різних типів та категорій надають різні ступені. Університети дослідницького типу пропонують навчальні програми для одержання ступенів бакалавра, магістра та доктора. Вищі навчальні заклади комплексної підготовки надають ступені бакалавра та магістра, а коледжі вільних мистецтв - тільки ступінь бакалавра. Професійні та спеціалізовані вищі школи надають ступінь бакалавра, магістра та доктора у відповідній галузі науки.

Дворічні коледжі надають кваліфікацію спеціаліста середньої ланки, що у США має назву "ступінь молодшого спеціаліста".

Університети США. Американські університети розподіляються на такі групи:

- університети дослідницького типу 1-ї категорії;
- університети дослідницького типу 2-ї категорії;
- університети, що надають ступінь доктора 1-ї категорії;
- університети, що надають ступінь доктора 2-ї категорії;
- університети комплексної підготовки 1-ї категорії;
- університети комплексної підготовки 2-ї категорії.

До групи університетів дослідницького типу 1-ї категорії входять, як правило, 50 провідних вищих навчальних закладів США, які безпосередньо одержують фінансову допомогу від федерального уряду, які мають у своєму складі медичні факультети або школи, і які надають щорічно не менше, ніж 50 ступе-

нів доктора філософії (у тому числі - ступінь доктора медицини). До цієї групи належать найбільш відомі мультиуніверситети та великі й потужні університети, які визнані в США та за її кордоном: головним чином це старовинні, недержавні вищі заклади освіти, такі як Гарвардський, Йельський та Стенфордський університети, головні університети штатів - Мічиганський, Каліфорнійський (Берклі в Лос-Анжелесі), Медісонський (штат Вісконсін) та інші. Традиційно, федеральний уряд, а також уряд штатів надає значну фінансову допомогу таким університетам для проведення досліджень у галузі медицини.

До університетів дослідницького типу другої категорії належать 50 наступних провідних вузів США, які отримують безпосередні федеральні фінансові асигнування, і які надають щорічно не менше, ніж 50 ступенів доктора філософії або доктора медичних наук.

Університети, що надають ступінь доктора 1-ї категорії, повинні надавати щорічно не менше, ніж 40 докторів філософії з не менше, ніж п'яти галузей знань або отримувати не менше, ніж 3-5 мільйонів доларів федеральної допомоги.

Університети, що надають ступінь доктора 2-ї категорії, надають менше 40 докторських ступенів на рік і, як правило, не мають федеральних асигнувань.

До групи університетів комплексної підготовки 1-ї категорії входять такі, які мають програми підготовки спеціалістів з вільних мистецтв і не менш, ніж одну професійну програму (наприклад - з інженерно-технічних дисциплін і бізнесу), кількість студентів в яких складає не менше 1 тисячі осіб. Віднесення університетів комплексної підготовки до 1-ї або 2-ї категорії залежить від кількості професійних програм підготовки спеціалістів. Університети такого типу готують незначну кількість докторів наук (або зовсім їх не готують) і надають головним чином ступені магістрів (в тому числі - в галузі медицини та охорони здоров'я).

Типова структура сучасного університету США склалася у 60-80-х роках XIX сторіччя. До категорії університетів у США традиційно відносять вищі заклади освіти, які задовольняють таким трьома головним умовам:

- наявність права надавати крім ступеня бакалавра також і наукову ступінь доктора;
- здійснення активної науково-дослідної роботи: члени професорсько-викладацького складу мають постійно публікуватися;
- наявність декількох програмам підготовки спеціалістів (більшість університетів крім традиційних курсів у галузі вільних мистецтв та природничо-наукових дисциплін пропонують підготовку за сучасними програмами в галузі обробки інформації, комп'ютерних, інженерних та управлінсько-економічних наук).

Адміністративною одиницею університету є коледж, який є відповідальним за підготовку спеціалістів у конкретній галузі. В США існують такі університети: так звані "об'єднані інститути" з декількома коледжами та професійними школами, а також університети, які мають ті ж підрозділи та ще науково-дослідні та аспірантські відділення.

Організаційна структура американського університету складна. Як правило, вона має в своєму складі (за рідкими винятками) такі інститути та підрозділи:

- молодший коледж;
- 4-річний коледж;
- професійні спеціалізовані (вищі) школи;
- аспірантські школи;
- науково-дослідні інститути та центри (або їх модифікації та об'єднання);
- експериментальні станції та лабораторії.

Великі університети також мають філії та відділення в інших містах, регіонах і штатах країни.

Структура американського університету закріплює такі чіткі етапи післясереднього навчання: перший - загальноосвітній, який здійснюється молодшими 2-річними коледжами; другий - загальна та спеціальна підготовка, яка здійснюється старшими 2-річними або 4-річними коледжами гуманітарних та природничих наук; третій - аспірантський рівень, який забезпечує аспірантську підготовку за допомогою аспірантських шкіл.

Другий етап післясередньої освіти включає в себе також професійні спеціалізовані (вищі) школи, що є департаментами університету. Вони забезпечують підготовку спеціалістів-практиків вищої кваліфікації та спеціалістів-дослідників у різних галузях знань.

Термін навчання в університетах для одержання ступеня бакалавра - від 4-х до 8-ми років, наприклад, 4-и роки - в галузі інженерних наук і педагогіки, 5 років - в архітектурі, 7 років - у галузі юриспруденції, 8 років - у медицині. За такий же термін здійснюється підготовка спеціалістів-дослідників у тих же самих галузях, наприклад, доктор архітектури та доктор філософії в архітектурі.

Таким чином професійні школи пропонують підготовку на двох рівнях - чотирирічному та аспірантському, та у двох напрямках - практичному та дослідницькому.

На відміну від 4-річних коледжів професійні школи мають значну автономію (завдяки самостійним та незалежним джерелам фінансування). Їх академічна політика більше знаходиться під впливом відповідних професійних товариств та держави, ніж університетів.

До структури університетів США можуть входити так звані університетські коледжі, мета яких - підготовка студентів до навчання на аспірантському рівні. Ці коледжі можуть бути частиною університету з великими відділеннями або географічно ізольованими та адміністративно незалежними інститутами. Вони значно підвищують освітні стандарти - після їх закінчення випускники можуть

вступати на аспірантські відділення (в аспірантські школи) університету, що відіграють помітну роль у культурному житті Америки.

Аспірантські школи пропонують навчання на двох рівнях - магістерському та докторському. Правила прийому до них однакові - обов'язковою є наявність ступеня бакалавра. Підготовка до ступеня магістра триває 1-1,5 роки, до ступеня доктора наук - 2-4 роки (за наявності ступеня магістра - 2-3 роки).

В останні роки у вищій школі США з'явилася так звана "післядокторська" освіта (підготовка). Нею охоплюються провідні спеціалісти різних галузей науки та техніки, які знаходяться на передньому рубежі науково-дослідницької індустрії США, й результатом діяльності яких є винаходи, відкриття та нові технології.

Коледжі вільних мистецтв. Коледжі вільних мистецтв підрозділяються

на:

- коледжі вільних мистецтв комплексної підготовки 1-ї категорії;
- коледжі вільних мистецтв комплексної підготовки 2-ї категорії;
- коледжі вільних мистецтв 1-ї категорії;
- коледжі вільних мистецтв 2-ї категорії.

Коледжі вільних мистецтв комплексної підготовки 1-ї та 2-ї категорії на відміну від університетів комплексної підготовки не мають докторських програм, не мають повноважень готувати магістрів у галузі медицини та охорони здоров'я (дуже рідко вони можуть готувати бакалаврів у цій галузі), мають програми підготовки спеціалістів з вільних мистецтв і одну або більше професійні програми. Професійно-кваліфікаційний рівень професорсько-викладацького складу, а також вартість навчання в них нижчий, ніж в університетах комплексної підготовки.

Для класифікації коледжів вільних мистецтв 1-ї категорії використовується

такий критерій, як "умови прийому". Коледжі цієї категорії за своїми показниками повинні займати провідні місця в системі вищої освіти США за так званою "шкалою вибірності". У цій шкалі враховуються бали, які одержують абітурієнти, складаючи вступні тести на академічні здібності, а також бали студентів, які складають тести, заліки та іспити в процесі навчання. Ці показники підсумовуються і дозволяють визначати та класифікувати кращі коледжі.

Іншим критерієм класифікації коледжів вільних мистецтв 1-ї категорії є їх присутність у складі 200 кращих вищих навчальних закладів країни.

До таких коледжів відносяться відомі в країні старі та новостворені невеликі коледжі з історично склавшимися традиціями навчання в галузі вільних мистецтв.

Інші коледжі вільних мистецтв, що не задовольняють наведеним вище умовам, відносяться до 2-ї категорії.

Програма коледжів вільних мистецтв охоплює чотири широкі напрями в галузях знань - в гуманітарних, суспільних, природничих та технічних науках. Традиційно головною функцією коледжів вільних мистецтв (як гуманітарних, так і технічних) є залучення студентів до культури та широка загальноосвітня та професійна підготовка. Вони відрізняються більшою різнобічністю підготовки від технічних та професійних шкіл, мета яких - вузька спеціалізація.

За організаційно-структурними характеристиками коледжі вільних мистецтв можуть бути поділені на такі чотири групи:

1. Інститути традиційного типу навчання, де викладаються курси із взаємозв'язаних галузей знань і гуманітарних наук. Головна увага в них приділяється всебічній, широкій підготовці.

2. Коледжі, що надають широку базову підготовку з усіх напрямів науки та гуманітарних дисциплін. При цьому, вони використовують різного роду новації та розноманітність у методах та змісті підготовки. В США вже існує Спілка

експериментальних коледжів та університетів.

3. Найбільша група коледжів - та, що включає в себе інститути, які виконують конкретно визначені програми підготовки в залежності від запитів та характеру контингенту та замовника (наприклад, церкви, соціальних груп тощо).

4. Коледжі, які входять до складу університетів та великих вузів (інститутів). Ці коледжі, як правило, складають центральну ланку в структурі університету. Їх програма практично не відрізняється від програми самостійних коледжів, але, в залежності від своїх розмірів, вони можуть мати більше відділень (департаментів) із більшою кількістю напрямів підготовки.

Дворічні коледжі. Дворічні (громадські) коледжі відіграють важливу роль у процесі соціальної та професійної селекції молоді в США.

Дворічні (громадські) коледжі пропонують 2-річну програму навчання з гуманітарних і природничих наук і здійснюють підготовку до подальшого навчання у 4-річних коледжах. Паралельно з дворічними (громадським) коледжами в США існують 2-3-річні інститути, що надають професійно-технічну підготовку.

Дворічні (громадські) коледжі поділяються на молодші та місцеві коледжі. Молодші коледжі надають освіту за традиційною академічною програмою, а місцеві коледжі більше уваги приділяють професійній підготовці, часто організують заняття паралельно з виробничою діяльністю, надають студентам можливість продовжувати навчання в 4-річних коледжах. Місцеві коледжі також мають закінчені програми технічного навчання (за спеціальностями, які не потребують спеціальної вищої освіти), пропонують курси підвищення професійно-культурного рівня без відриву від виробництва людям зрілого віку. Завдяки цьому місцеві коледжі виконують значну просвітницьку місію в США і є центрами - осередками - культури у своїй місцевості. Уряд США фінансує місцеві коледжі із федерального бюджету, бюджету штатів та місцевого бюджету.

Вищі (професійні) школи та інші спеціалізовані навчальні заклади.

До них можна віднести:

- школи юридичних наук;
- медичні школи та центри, а також інші професійні школи, які готують фахівців для системи охорони здоров'я;
- школи телекомунікацій, комп'ютерних технологій та сучасних систем обробки інформації та зв'язку;
- школи техніки та технологій;
- школи бізнеса та управління;
- геологічні школи і семінари;
- релігійні коледжі (семінарії та школи), які надають вчені ступені в сфері релігії;
- школи мистецтв, музики та дизайну;
- педагогічні коледжі та школи;
- інші спеціалізовані (професійні) навчальні заклади.

Як зазначалося вище, професійні школи забезпечують підготовку спеціалістів-практиків вищої кваліфікації та спеціалістів-дослідників у різних галузях знань. Термін навчання в них залежить від обраної спеціальності і може складати від 1 до 4 років.

До навчальних закладів нетрадиційного типу належать різного роду лікувально-виховні та загальноосвітні заклади для хронічно хворих, інвалідів, людей із різного роду фізичними та розумовими вадами та відхиленнями тощо.

Структура ступенів.

Як вже було зазначено, в вищих навчальних закладах США присуджується

три види ступенів: бакалавра, магістра та доктора. Кожна з них присуджується після успішного вивчення конкретної програми підготовки, складання іспитів і заліків або написання та захисту відповідної роботи. Ступінь бакалавра, звичайно, надається студентам, які закінчили 4-річну програму і мають традиційну загальнонаукову підготовку. Найбільше розповсюдженими є ступені бакалавра в галузі гуманітарних і природничих наук. Однак, є й професійно-орієнтовані та спеціалізовані ступені (наприклад, бакалавр архітектури або бакалавр бібліотечних наук).

При підготовці до ступеня магістра (наступний за ступенем бакалавра), акцент робиться на спеціалізовану практичну підготовку, необхідну для професійної діяльності (наприклад, інженерні науки, педагогіка). Існує також наукова ступінь магістра.

Підготовка до одержання ступеня магістра, як правило, розрахована на 1-2 роки (після присудження ступеня бакалавра). Ступінь магістра надається, якщо кандидат набирає необхідну кількість залікових балів - кредитів або годин (30-32 при наявності ступеня бакалавра) та успішно складає випускні іспити, або захищає курсовий проект. Ступінь магістра також присуджується тим, хто успішно завершив половину докторської програми і тим, хто виконав науково-дослідну роботу рівнем нижче за докторську дисертацію.

Вищі навчальні заклади присуджують також "почесні звання" провідним діячам, які мають визнання в галузі науки або техніки і які внесли вагомий вклад у галузь діяльності даного вузу поза системи вищої освіти.

Ступінь доктора філософії в різних галузях є вищою серед наукових ступенів, які присуджуються університетами США. Підготовка до одержання цього ступеня є вузькоспеціалізованою та вузькопрофільною, при цьому кандидату ставиться мета ще більше поглибити спеціалізацію у конкретних галузях знань. Цю ступінь одержують ті вчені, які виконали самостійне наукове дослід-

ження і написали дисертацію. Цей процес може тривати від кількох місяців до декількох років, але, як правило, на підготовку докторської дисертації бакалавру виділяється 4 роки, а магістру - 3 роки. Кандидат на докторський ступінь повинен мати публікації за темою дисертації, виступати з доповідями на конференціях і семінарах, мати позитивну наукову репутацію серед колег.

Наявність ступеня доктора філософії є обов'язковою у США для призначення на постійну - на все життя - посаду членів професорсько-викладацького складу. Така посада називається "почесний професор" (Tenure Professor).

Існують і професійні ступені доктора філософії, які свідчать про наявність професійної підготовки підвищеного рівня, а не лише поглибленої наукової підготовки. Наприклад, ступені доктора філософії в галузі педагогіки, медицини та юриспруденції є науковими ступенями найвищого рівня серед докторських ступенів.

Найнижчою є ступінь молодшого спеціаліста, яка присуджується після успішного завершення навчання у 2-річному коледжі. Також, замість надання ступеня випускникам можуть видаватися свідоцтва про одержану освіту.

Зміст навчання у вищій школі США.

В умовах децентралізованої вищої освіти в США не існує єдиного стандарту із змісту навчання, не існує також стандартних програм підготовки спеціалістів. На рівні штатів відповідальність за розробку програм несуть навчальні відділи вузів. Навчальні програми розробляються викладачами або спеціалістами-експертами. Вуз може самостійно встановлювати конкретні вимоги відносно змісту, кількості та послідовності проходження навчальних курсів.

Усі навчальні дисципліни, що входять в програму підготовки, підрозділяються на обов'язкові та дисципліни за вибором (діапазон їх співвідношення варіюється в залежності від циклу навчання). Обов'язкові дисципліни є основою

науково-теоретичної підготовки спеціаліста: їх вивчають протягом перших двох років навчання в вузі. В останні два роки вивчаються спеціальні дисципліни, що, як правило, є дисциплінами за вибором (елективними).

Дисципліни за вибором було введено в програми американських університетів з метою посилення диференціації навчання. Їх введення дозволило урізноманітнити навчальні програми, розширило кількість дисциплін, що вивчаються.

Дисципліни за вибором підрозділяються на основні (або дисципліни обмеженого вибору) та факультативні (дисципліни вільного вибору). Факультативні дисципліни студенти обирають у відповідності до своєї наукової або практичної зацікавленості.

Розглянемо, як приклад, навчальні плани підготовки бакалаврів у *Школі бізнесу* та *Школі гуманітарних і природничих наук* Вісконсінського університету "КОНКОРДІЯ" зі спеціальностей "бізнес" (типовий навчальний план для більшості вищих закладів освіти США, який складається з 130,5 кредитів) і "комп'ютерні науки" (також типовий навчальний план для більшості вищих закладів освіти США, запропонований Асоціацією Комп'ютерного Машинобудування (ACM) та Інститутом Інженерів з Електротехніки та Електроніки (IEEE), і який складається з 132,5 кредитів).

Підготовка бакалаврів з таких спеціальностей, як бізнес, менеджмент, облік, маркетинг і фінанси у Вісконсінському університеті "КОНКОРДІЯ" здійснюється у так званій *Школі бізнесу*. В *Школі гуманітарних і природничих наук* здійснюється підготовка бакалаврів з гуманітарних і природничих спеціальностей, а також ряду інженерно-технічних дисциплін (у тому числі - з комп'ютерних наук, комунікації та зв'язку тощо).

Навчальний план, як правило, складається з обов'язкової ("стержневої") загальноосвітньої частини, обов'язкової (базової) спеціальної частини, а також -

профільюючої, професійно-орієнтованої частини за обраною спеціальністю.

У першому випадку обов'язкова ("стержнева") загальноосвітня частина складається з таких дисциплін (курсів):

1. Математика (3 кредити):

1.1. Прикладна та обчислювальна математика - 3 кредити.

2. Суспільні науки (6 кредитів):

2.1. Загальна психологія - 3 кредити.

2.2. Макроекономіка - 3 кредити.

3. Загальні наукові курси (4 кредити):

3.1. Охорона оточуючого навколишнього середовища - 4 кредити.

4. Спілкування (6 кредитів):

4.1. Вступ до писемної англійської мови (початковий або середній рівень) - 3 кредити.

4.2. Розмовна англійська мова - 3 кредити.

5. Гуманітарні дисципліни (9 кредитів):

5.1. Література (американська та зарубіжна) - 3 кредити.

5.2. Історія - 3 кредити.

5.3. Образотворче мистецтво - 3 кредити.

6. Вступ до вищої освіти (3 кредити):

6.1. Основи права II та Етика бізнесу - 3 кредити.

7. Культури світу та їх взаємодія (8 кредитів):

7.1. Іноземна мова - 8 кредитів.

8. Теологія (9 кредитів):

8.1. Вивчення біблії - 3 кредити.

8.2. Основи теологічної теорії - 3 кредити.

8.3. Релігії світу - 3 кредити.

9. Фізична культура (1,5 кредити):

9.1. Здоровий стиль життя та культура тіла - 1 кредит.

9.2. Активний курс заняття спортом - 0,5 кредита. (Обов'язковими, також, є позакласна участь у спортивних заходах і відвідування басейну та спортивних секцій).

В с ь о г о : 49,5 кредитів.

Обов'язкова (базова) спеціальна частина містить у собі такі курси:

1. Принципи бухгалтерського обліку I - 3 кредити.
2. Принципи бухгалтерського обліку II - 3 кредити.
3. Принципи менеджменту - 3 кредити.
4. Основи права I - 3 кредити.
5. Інформаційні системи управління (менеджменту) - 3 кредити.
6. Міжнародний бізнес - 3 кредити.
7. Політика бізнесу - 3 кредити.
8. Професійне спілкування - 3 кредити.
9. Управління людськими ресурсами - 3 кредити.
10. Вступ до комп'ютерних наук - 3 кредити.
11. Прикладне програмне забезпечення - 3 кредити.
12. Мікроекономіка - 3 кредити.
13. Основи фінансів - 3 кредити.
14. Статистика I - 3 кредити.
15. Принципи маркетинга - 3 кредити.
16. Виробничий менеджмент - 3 кредити.
17. Організаційна поведінка - 3 кредити.
18. Іноземна мова (за вибором) - 3 кредити.

В с ь о г о : 54 кредити.

Профелююча, професійно-орієнтована частина навчального плану містить в собі - за вибором студента - ще 27 обов'язкових кредитів із таких курсів (по

3 кредити кожний), як:

1. Управлінський / фінансовий бухгалтерський облік.
2. Міжнародні фінанси.
3. Управління малим бізнесом.
4. Міжнародна економіка.
5. Основи та принципи інвестування.
6. Вступ до страхової справи.
7. Управління маркетинговою діяльністю.
8. Основи та принципи аудиту.
9. Принципи оподаткування / податкова політика.
10. "Паблік рілейшнз" - "громадські зв'язки".
11. Гроші та банківська справа.
12. Корпоративні фінанси.
13. Практикум за спеціальністю.

До цієї частини навчального плану можуть включатися також курси з міжнародного маркетингу, рекламна справа, ділерські та дистриб'юторські принципи збуту тощо.

У другому випадку обов'язкова ("стержнева") загальноосвітня частина (51,5 кредитів) складається (з незначними змінами) з таких же самих дисциплін (курсів), як і у першому випадку. Відміни полягають у тому, що для спеціальності "комп'ютерні науки" в обов'язкову ("стержневу") загальноосвітню частину додатково введено 4 кредити лабораторних та практичних робіт з фізики, а на вивчення іноземної мови відведено тільки 6 кредитів. Замість "прикладної та обчислювальної математики" (3 кредити) вивчається курс "сучасної математики" або "вибрані розділи вищої математики" (3 кредити).

Додатково вивчаються 5 таких "професійно-орієнтованих" загальноосвітніх дисциплін (15 кредитів) як:

1. Статистика - 3 кредити.
2. Дискретна математика - 3 кредити.
3. Обчислювальні методи - 3 кредити.
4. Елементи логіки - 3 кредити.
5. Космогонія (наука про Всесвіт) - 3 кредити.

Обов'язкова (базова) спеціальна частина (42 кредити) містить у собі такі курси:

1. Вступ до комп'ютерної науки - 3 кредити.
2. Основи програмно-математичного забезпечення - 3 кредити.
3. Комп'ютерна наука - Теорія і практика I - 3 кредити.
4. Комп'ютерна наука - Теорія і практика II - 3 кредити.
5. Організація та архітектура комп'ютерів I - 3 кредити.
6. Комп'ютерні операційні системи - 3 кредити.
7. Організація та архітектура комп'ютерів II - 3 кредити.
8. Проектування та розробка програмно-математичного забезпечення - 3 кредити.
9. Системи програмно-математичного забезпечення - 3 кредити.
10. Мови програмування - 3 кредити.
11. Практичний семінар з комп'ютерної науки - 3 кредити.
12. Дисципліни (9 кредитів) на вибір:
  - 12.1. Інформація та інтелект - 3 кредити.
  - 12.2. Теорія алгоритмів - 3 кредити.
  - 12.3. Теорія обчислень - 3 кредити.
  - 12.4. Обробка даних (інформації), бази (банки) даних - 3 кредити.
  - 12.5. Використання комп'ютерів для обчислень та етика в сфері обробки інформації - 3 кредити.
  - 12.6. Спеціальні розділи комп'ютерної науки - 3 кредити.

12.7. Застосування комп'ютера в професійній діяльності - 3 кредити.

Професійно-орієнтована частина навчального плану містить у собі 24 обов'язкових кредита (18 обов'язкових і 6 - за вибором студента) і може складатися, наприклад, з таких же самих курсів (по 3 кредити кожний), як і для спеціальності "бізнес" (наведено вище).

Контроль знань і система залікових одиниць у вузах США.

Контроль якості підготовки спеціалістів у США покладено на професійні організації, які здійснюють функції акредитації та атестації вузів.

Система акредитації в США є гнучкою, добре обгрунтованою, демократичною та незалежною. Ця система виконує функцію контролю за якістю роботи вузів і підготовки спеціалістів. Акредитація покликана вносити однорідність та елементи стандартизації в децентралізовану систему вищої освіти. Вона здійснюється спільно представниками державних і недержавних організацій. Метою акредитації є оцінка діяльності вузів, встановлення відповідності якості навчання в них виробленим і затвердженим стандартам. Акредитаційні агенції здійснюють загальну акредитацію, дають оцінку рівню та якості програм підготовки, матеріально-технічної бази та фінансового стану вузу. Центральною акредитаційною організацією є рада з вищої освіти, що відповідає за критерії, єдинообразність та якість акредитації.

Крім загальної акредитації є й інший вид акредитації - професійний (оцінка якості роботи відділень, департаментів, факультетів, рівня професійної підготовки випускників).

З одного боку, акредитація покликана контролювати відповідність підготовки вузами спеціалістів до запитів американського суспільства. З другого боку - в умовах децентралізації системи освіти та незалежності вузів єдині вимоги до якості підготовки спеціалістів дуже важко реалізувати в масштабах всієї краї-

ни.

Якість і рівень підготовки спеціалістів у вузах визначаються за допомогою системи оцінки знань - тестів, заліків та іспитів. Розробку ускладнених тестів та іспитів з основних наукових дисциплін, а також тестів, що виявляють рівень підготовки, нахили та здібності студентів до набуття тієї чи іншої професії, здійснюють спеціальні служби педагогічного тестування спільно з представниками професійних асоціацій та викладачами вузів. Стандартизовані тести розроблено для оцінки знань студентів після завершення дворічного загально-освітнього (базового) навчання та після завершення спеціалізованої підготовки (останні два роки навчання). У тих випадках, коли підготовка студентів здійснюється за міждисциплінарним принципом, тести та екзаменаційні вимоги розробляють спільно декілька комісій.

В США існує такий вид тесту, як "національна програма з вимірювання рівня знань". Її мета - пошук та виявлення талановитої американської молоді (учнів старших класів шкіл та студентів університетів і коледжів). Бали, які отримують учні та студенти в результаті складання іспитів і тестів цієї програми, відображують ефективність діяльності конкретного закладу освіти. Крім того, за результатами такого тестування студенти можуть набрати необхідну кількість залікових балів для дострокового одержання ступеня бакалавра (не проходячи повного, традиційного навчання).

Як уже відмічалось, в США не існує єдиних для усіх вузів вимог до рівня, змісту та методів підготовки спеціалістів. У зв'язку з цим кількість дисциплін та курсів, що вивчаються, а також обсяг навчального часу, відведеного на їх вивчення, різні в залежності від типу вузів, ступеня їх престижності, змісту навчальних програм тощо. Систему оцінки знань студентів також визначають самі вузи - адміністрація, контролюючі ради та викладачі.

Рівень знань студентів та випускників вузів США визначається за допомо-

гою залікових одиниць, що відображують рівень та обсяг знань і навичок студентів з конкретних навчальних дисциплін. Загальна кількість залікових одиниць за весь період навчання у вузі є одним з основних показників якості та обсягу набутих знань студентом і свідчить про успішне (або неуспішне) завершення ним навчання.

Кожний вуз визначає кількість і тип залікових одиниць для підведення підсумків навчання та присудження ступеня. Система залікових одиниць може бути різною не тільки в різних вузах, але і на різних факультетах (відділеннях) одного й того ж вузу.

Система залікових одиниць американських вузів розділяється на традиційні та альтернативні. Традиційна система залікових одиниць використовується в різних цілях: для обліку навчального часу; визначення успішності студентів; визначення обсягів курсів і дисциплін, що вивчаються, при розробці навчальних програм і планів; виявлення підстав для заохочення (виплати стипендій, премій, надання грантів) або покарання (вимоги перескласти іспит, зняття стипендій, відрахування з вузу); визначення вимог для присудження різних наукових ступенів тощо.

Для обліку навчального часу у вузі за основу береться один навчальний рік, що може складатися або з двох 15-тижневих семестрів, або з трьох 10-тижневих триместрів. Одну залікову одиницю - так званий "кредит" - за семестр студент отримує, прослухавши протягом семестра по одній годині лекцій на тиждень, або якщо він був присутнім щотижня на 4-годинному семінарі, або виконував кожного тижня 2-3-годинну лабораторну роботу, або самостійно працював (вчився) по 3 години на тиждень.

Обсяг дисциплін і курсів, що вивчаються і мають модульну структуру, встановлюється за допомогою так званих "модульних залікових одиниць". При модульній структурі навчальні курси (модулі) розбиваються на основні елементи

у вигляді дискретних пакетів. Модульні залікові одиниці дозволяють визначити обсяг кожного курсу, хоча час засвоєння цього курсу не лімітується визначеним часом.

Для отримання першого університетського ступеня - бакалавра - необхідно за 4 роки навчання в акредитованому вузі набрати 120-140 залікових одиниць (при двосеместрових навчальних роках) або до 180 залікових одиниць (при триместрових навчальних роках).

Для отримання ступеня магістра необхідно протягом 1-2 років після одержання ступеня бакалавра пройти навчальні курси в обсязі 30 залікових одиниць. Причому 80% навчальної програми (24 залікові одиниці з 30) необхідно пройти у тому вузі, який присуджуватиме ступінь магістра.

Багато вузів мають спеціальні комплексні програми "бакалавр-магістр", основною метою яких є виконання дослідної роботи на третьому та четвертому курсах.

Для одержання ступеня доктора наук володарі ступеня магістра мають вивчити за 2-3 роки курси в обсязі 60-70 залікових одиниць.

Оцінка успішності навчання студентів.

Офіційні підсумки навчальної успішності (результатів навчання) кожного студента підбиваються наприкінці кожного семестру. Для цього, як правило, використовується така система балів: А - дорівнює 4,00 балам за залік і є вищою оцінкою знань ("відмінно"); А/В = 3,50 - середнє між вищою ("відмінно") та доброю оцінкою; В = 3,00 - "добре"; В/С = 2,50 - середнє між "добре" та "задовільно"; С = 2,00 - "задовільно"; С/Д = 1,50 - середнє між "задовільно" і "незадовільно"; Д = 1,00 - "незадовільно"; Д/Ф = 0,50 - середнє між "незадовільно" та "дуже погано"; Ф = 0,00 - "дуже погано" (найнижча оцінка знань). Іноді, для більш точної оцінки знань студентів, використовуються й такі оцінки: А+ (озна-

час - "блискучі знання!"); A- (дорівнює 3,80-3,90); A/B+ (дорівнює 3,60-3,70); A/B- (дорівнює 3,30-3,40); B+ (дорівнює 3,10-3,20); B- (дорівнює 2,80-2,90); B/C+ (дорівнює 2,60-2,70); B/C- (дорівнює 2,30-2,40); C+ (дорівнює 2,10-2,20); C- (дорівнює 1,80-1,90); C/D+ (дорівнює 1,60-1,70); C/D- (дорівнює 1,30-1,40); D+ (дорівнює 1,10-1,20); D- (дорівнює 0,80-0,90); D/F+ (дорівнює 0,60-0,70); D/F- (дорівнює 0,30-0,40); F+ (дорівнює 0,10-0,20). Оцінки F- не існує.

Академічне становище студента вважається добрим, якщо набраний ним середній бал становить не нижче 3,00. Якщо цей бал становить не нижче 2,00, становище студента вважається цілком задовільним. Якщо ж цей бал становить нижче, ніж 2,00, академічне становище студента вважається під загрозою: у цьому випадку студенту надається академічний випробувальний строк. Наприкінці наступного семестру академічний стан цього студента підлягає перевірці.

У багатьох університетах США необхідно мати середній бал не нижче 2,00 - це засвідчує задовільне академічне становище студента. Академічні ради вузів постійно контролюють академічний стан студентів, прогнозують можливі провали в успішності студентів та намагаються запобігти їх. Якщо студент не виконав усієї роботи, необхідної для оволодіння тим чи іншим курсом і його середній бал нижчий за 2,00, то він має академічну заборгованість (незавершеність).

Незавершеність (академічна заборгованість) - це навчальна категорія, яка означає, що студент не виконав усієї академічної роботи, необхідної для оволодіння тим чи іншим курсом. Такому студенту надається відповідний строк, щоб виправити становище. Незавершеність автоматично перетворюється у незадовільний академічний стан, якщо за випробувальний строк вона не буде ліквідована. Як правило, термін такого випробувального строку не може перевищувати одного місяця (30 днів) з моменту початку нового семестру. У вик-

лючних випадках наданий строк для ліквідації академічної заборгованості може бути збільшено за письмовою згодою викладача та погодженням ректора вузу.

Для успішного завершення навчання студенти повинні мати середній бал за весь період навчання не нижчим, ніж 2.00 ("задовільне" академічне становище протягом навчання).

7. Заключення.

Тенденції розвитку та проблеми вищої школи США мають суттєві якісні відмінні, порівняно з вищими навчальними закладами інших економічно розвинутих країн, що зумовлено політичними, економічними та історичними особливостями й умовами формування та розвитку вищої освіти в США. Наприклад, децентралізація вищої освіти, велика різноманітність типів вищих навчальних закладів, значний відсоток приватних і недержавних вузів, широкий кількісний та якісний склад національних меншинств.

Конституція США основну відповідальність за надання громадянам США освіти покладає на окремі штати, тому що уряди штатів, а не федеральний уряд, впроваджує та фінансує всі рівні освіти, у тому числі й вищу освіту.

Система вищої освіти в США являє собою фактично п'ятдесят окремих систем, кожна з них має свої особливості, в тому числі - широку різноманітність навчальних закладів із своїми цілями та направленістю у навчанні та контингентом студентів.

У США є департамент вищої освіти, але питання організації навчального процесу у вищих навчальних закладах є прерогативою виключно місцевих органів влади на рівні штатів. Великі повноваження та самостійність щодо організації навчання надаються й самим вузам.

Принцип децентралізації в управлінні зумовлює подальший розвиток про-

цесів урізноманітнення в структурі системи вищої освіти США.

За кількістю студентів у державних вищих навчальних закладах навчається більша їх частина. Однак, одна з характерних рис американської системи вищої освіти - це велика кількість різноманітних приватних недержавних вузів. На початок 1980 року 72% з 1,9 тисяч чотирирічних вищих навчальних закладів належали до приватного сектора і лише 28% - до державного. Але, за кількістю студентів перед вели державні вузи (79% порівняно з 21% у приватних вузах). Так, наприклад, у 1995 році у відомому державному університеті штату Вісконсін (м. Медісон) навчалось близько 50 тисяч студентів, а у також відомому в США приватному (незалежному) Вісконсінському університеті Конкордія (м. Мекуон) - близько 4 тисяч студентів. Річне навчання у державному університеті штату Вісконсін коштувало, в середньому, 3500 доларів, а в університеті Конкордія - 11 тисяч доларів.

І все ж, найбільш відомими та провідними в американській освіті є саме приватні вищі навчальні заклади. До них відносяться найбільш відомі, потужні та престижні університети та коледжі, що впроваджують та підтримують високі освітні стандарти, Саме ці вузи найбільше впливають на всю систему освіти США, визначають її високий рівень. Надзвичайно велика роль приватних вузів і у виконанні наукових досліджень та підготовці кадрів вищої кваліфікації.

Спеціалісти високої кваліфікації у США - це кадри економіки, оборони та науки Сполучених Штатів Америки.

У зв'язку зі швидким прогресом у прикладній науці, технологіях, а також із міркувань американського престижу на світовій арені система вищої освіти США надає майбутнім спеціалістам: по-перше, ґрунтовні вузькопрофесійні знання; по-друге, вчить самостійно мислити, вирішувати практичні задачі та проблеми; по-третє, самостійно вчитися та підвищувати свою професійну кваліфікацію після основного терміну навчання у вузі; в-четвертих, надає можли-

вість набувати нові знання та підвищувати свою кваліфікацію в системі підвищення кваліфікації в рамках вищої школи (в аспірантурі та на курсах).

У промисловості підтримування професійних знань на необхідному рівні відповідно до потреб науки та техніки здійснюється через систему підвищення кваліфікації та перепідготовки (перепрофілювання). Приватні компанії та корпорації США, як правило, створюють свої коледжі, вищі школи та курси підвищення кваліфікації, куди запрошують провідних спеціалістів з необхідних галузей знань (професорів, викладачів, науковців, дослідників, практиків). Прикладом можуть служити професійно-технічні вузи таких всесвітньо відомих корпорацій як Дженерал Моторс, Дженерал Електрик, АйБіЕм тощо. Заходи по професійній підготовці, перепідготовці, підвищенню професійного рівня є найважливішими в економічній та професійній діяльності корпорацій, компаній у недержавній, а також державній (бюджетній) сфері США. Це є підґрунтям високих компетенції та продуктивності праці американських спеціалістів. Вміле управління економічними процесами спеціалістами високої кваліфікації є гарантією економічного процвітання США. Про зацікавленість приватних корпорацій та компаній у постійному високому рівні кваліфікації своїх співробітників свідчить високий рівень фінансових вкладень у цю невиробничу сферу (від 25% до 35% і більше від прибутків), яке компенсується великими прибутками та високим професіоналізмом американських спеціалістів.

Постійна підготовка наукових кадрів високої (магістрів) і найвищої (докторів філософії) кваліфікації є однією з головних функцій вищої школи США. Особливістю у такій підготовці є таке: через систему післядипломного навчання готуються наукові співробітники для наукових досліджень прикладного характеру. Підготовка вчених для фундаментальних досліджень перенесена на післядокторський період навчання.

Необхідно підкреслити такі особливі риси вищої школи США, що вигідно

відрізняють її від систем освіти інших країн:

1). Потужність та гнучкість вузів. У США є потужні, відомі усьому світу вищі навчальні заклади. Їх можна умовно поділити на:

- елітні, в яких навчаються діти багатих батьків, нащадки відомих політичних, державних діячів та підприємців;
- престижні (з відмінною матеріально-технічною базою, висококваліфікованими професорсько-викладацькими кадрами, давніми традиціями і великою кількістю студентів);
- великі багатопрофільні (в основному - університети) центральні в кожному штаті;
- великі вузкопрофільні (коледжі, вищі школи) центральні в кожному штаті.

Також існують і, у більшості своїй, процвітають:

- невеликі багатопрофільні (в основному - університети) та
- вузкопрофільні (коледжі, вищі школи), що є в кожному штаті та відрізняються один від одного історією виникнення, традиціями, формами фінансування та деякими іншими ознаками (етнічними, релігійними, методами організації навчального процесу тощо).

Треба зауважити, що відкрити (zareєструвати) та отримати дозвіл (ліцензію) на освітню діяльність у США дуже легко: відповідно до законодавства США адміністрація штату без будь-яких проблем реєструє вищий навчальний заклад. А далі новий навчальний заклад повинен переконати майбутніх абітурієнтів у своїй спроможності та престижності свого навчання та диплому.

2). У США існує так званий "інтелектуальний ринок", який формується з усього науково-педагогічного потенціалу не тільки США, але й інших країн світу. Завдяки міжконтинентальним системам зв'язку створено світовий банк даних на усіх діючих науковців, викладачів, дослідників, менеджерів та працівників вищої школи інших категорій.

База даних цього інтелектуального банку містить усю необхідну інформацію про цих фахівців, а також їх пропозиції щодо надання своїх послуг, постійно розширюється й охоплює все нових і нових спеціалістів найвищої кваліфікації.

Керівники вузів США мають постійну змогу зв'язуватися електронною поштою або іншим зв'язком із необхідними фахівцями, досягати з ними домовленості і таким чином залучати до співробітництва (на обумовлений контрактний період). Такий спосіб залучення необхідних кадрів для освітньої діяльності вузів дозволяє: по-перше, ефективно використовувати "мозок" провідних фахівців (що позитивно впливає на рівень підготовки спеціалістів у вузах); по-друге, створювати оптимальний чисельний склад постійних працівників вузів, зосередивши увагу, в першу чергу, на базових (провідних) профілюючих підрозділах свого вузу, які є конкурентно спроможними у масштабах вищої освіти штату, країни, світу; по-третє, примушує працівників вищої школи постійно підвищувати свій науковий і професійний рівень у рівних умовах конкуренції; по-четверте, зменшувати кількість потенційно не придатних для роботи у вищій школі осіб за рахунок природного їх відсіву; по-п'яте, залучати відомих в усьому світі фахівців для викладання циклів лекцій, що підвищує рейтинг вузу, який запрошує фахівця. Таким чином, структура професорсько-викладацького складу багатьох вузів є дуже гнучкою, деякі підрозділи є символічними (тобто мають тільки керівника або назву), а вузи між собою створюють щось подібне до комплексів (за розподілом дисциплін, що є базовими і викладаються конкретним вузом). Такий розподіл повноважень враховується при акредитації вузів і заохочується офіційними керівниками освітньої сфери.

Аналогічною є ситуація зі створенням тимчасових потужних науково-дослідних колективів. Основним критерієм для створення тимчасових колективів для "мозкового штурму" в будь-якій галузі є необхідна матеріально-технічна база вузу, що запрошує спеціалістів, та достатній обсяг фінансування. При

цьому до науково-дослідних робіт на платній основі залучаються студенти старших курсів, аспіранти та докторанти. Таку науково-дослідну роботу фінансують федеральні органи, військово-промисловий комплекс, корпорації та компанії США, а також приватні фірми та фізичні особи (в тому числі - з-за кордону).

3). Навчання у вузах США платне. Всі відомі, престижні приватні (незалежні) та державні вищі навчальні заклади США набирають студентів на навчання на платній основі. Це один з головних принципів вищої освіти США: навчання повинно бути платним. Від цього залежить зацікавленість абітурієнтів і студентів, їх батьків, спонсорів, які надають фінансову підтримку студентам. Вартість навчання дуже різна й залежить від конкретного вузу.

Але в системі вищої школи США є й інший, дуже демократичний, принцип: навчатися у вузах можуть усі, хто має для цього необхідні інтелектуальні можливості. Для цього існує цілий ряд пільг, федеральних, місцевих, комунальних, благодійних та інших фондів підтримки вищої школи для надання стипендій малоімущим, інвалідам, а також іноземним студентам. У вузах існує стипендія, яка може навіть перевищувати вартість навчання. Усе залежить від бажання, старання, хисту й талантів студентів, їх активної позиції, повноцінної участі у діяльності та житті вузу. Студенти мають змогу та офіційний дозвіл працювати у вільний від роботи час для покриття витрат на навчання, можуть переривати навчання, або одночасно відвідувати заняття на декількох факультетах або в декількох вузах.

4). Американські студенти витрачають часу на навчання майже у 2 рази менше, ніж студенти інших країн (наприклад, Західної Європи або Японії). Вони витрачають менше часу на академічне навчання, самостійну роботу, але мають можливість працювати. Вищі навчальні заклади західно-європейських країн планують значно більше часу (порівняно з американськими вузами) на

академічну підготовку студентів, їх самостійну роботу та індивідуальну роботу з викладачем.

5). Якщо вуз є приватним (незалежним), то він не залежить від адміністрації штату. Він має незалежну піклувальну раду, незалежне фінансування через приватні кошти (плата за навчання, пожертвування, інвестиції і т.і.). Його діяльність у деяких аспектах регулюється законами штату. Як правило, такі закони, як: Закон про освіту, про наукові дослідження, про адміністративні функції - розповсюджуються як на державні, так і на приватні вузи. Ці закони стосуються також оцінки знань студентів, публікації статистики кримінальних подій у вузах, бюджетів закладів, використання тварин у процесі навчання і досліджень, рівень знання англійської мови викладачами (який обмежує можливість вищого навчального закладу наймати викладача з-за кордону) тощо. Держава (штат) обмежує або оподатковує підприємницьку діяльність вузів. Це обмежує діяльність вузівської адміністрації.

На закінчення підкреслимо, що девіз американської молоді - "чим більше вчишся, тим більше заробляєш", а усі американці вірять у тезу, що "рівень та якість освіти безпосередньо пов'язані з рівнем життя". Тому американці певні, що їх система освіти відповідає світовому рівню, але може бути ще досконалішою. Американці також вважають, що жодне суспільство в історії людства не приділяло такої великої уваги та не витратило стільки коштів на освіту своєї молоді. На їх погляд вже недалеко той час, коли здійсниться велика історична мета американців - загальна освіта від дитячого садка до університету для кожного громадянина США.

Список використаних джерел:

1. Романовська Ю.Ю., Романовський О.О. Недержавна вища освіта в еко-

номічно розвинутих країнах світу (з досвіду вищої школи США, Великобританії, Німеччини, Франції, Італії та Японії). К., УФІМБ, 1997.

2. Сучасні системи вищої освіти: порівняння для України / За заг. ред. В.Зубка. - К.: Видавничий дім "KM Akademia", 1997.

3. Георгиева Т.С. Высшая школа США на современном этапе. М., Высшая школа, 1989.

4. Макгиннес Эймс, мл. Многообразие, открытость и гарантия качества. Политика в области высшего образования США. М., "Чужая Азбука" (еженедельное приложение к "Учительской газете"), № 9 (9), 04.04.1996.

5. Научно-технический прогресс и система образования (Великобритания, США, ФРГ, Франция, Швеция). М., ИНИОН, 1985.

6. The United States System of Education. US Department of Education. US Information Agency. USA, July 1986.

7. Ethel Tiersky, Martin Tiersky. The U.S.A. Customs and Institutions. Prentice-Hall, Inc., USA, 1990.

8. Chester E. Finn, Jr., Theodor Rebarber. Education Reform in the '90s. Maxwell Macmillan International, USA, 1992.

9. Gerald Leinwand, Ph.D. Public Education. Facts On File, Inc., USA, 1992.

10. James E. Mauch, Paula L.W. Sabloff. Reform and Change in Higher Education. Garland Studies in Higher Education, vol. 2. Garland Reference Library of Social Science, vol. 961. USA, 1995.

11. John D. Pulliam, James Van Patten. History of Education in America. Sixth Edition. Prentice-Hall, Inc., USA, 1995.

12. Concordia International University Estonia. 1996-1997 Catalog. Tallinn, Estonia, 1995.

13. Concordia University Wisconsin. 1995-1996 Catalog. Mequon, Wisconsin, USA.

14. Concordia University Wisconsin. 1998-1999 Catalog. Mequon, Wisconsin, USA.
15. Concordia University Wisconsin. Mequon, Wisconsin. School of Graduate Studies. Graduate Catalog 1995-1997. Mequon, Wisconsin, USA.
16. Concordia University At Austin. Austin, Texas. 72nd Academic Year. Undergraduate Catalog 1997-1998. Austin, Texas, USA.
17. Keller Graduate School of Management. 1997-1998 Academic Catalog. 1997, USA.
18. San Jose State University. General Catalog 1995-1998. San Jose, California, USA.
19. Schiller International University. 1997-1998 General Catalog. Dunedin, Florida, USA.
20. Undergraduate Bulletin. Marquette University 1997-98. Milwaukee, Wisconsin, USA.

Зміст:

1. Передмова професора Вісконсінського Міжнародного Університету (США) Вільяма Х. Ібела	- стор. 3
2. Вступ	- стор. 7
3. Історія розвитку вищої освіти США	- стор. 7
3.1. Виникнення коледжів (1636-1776 р.р.)	- стор. 9
3.2. Розвиток професійної освіти (1776-1862 р.р.)	- стор. 10
3.3. Розвиток університетів (1862-1900 р.р.)	- стор. 13
3.4. Період розвитку та урізноманітнення вищої освіти США (1900-1987 р.р.)	- стор. 16
3.5. Період удосконалення та реформ у вищій освіті	

США (1965-1996 р.р.)	- стор. 20
3.5.1. Контроль та фінансування освіти	- стор. 20
3.5.2. Роль вищої освіти в США	- стор. 22
3.5.3. Період реформ у вищій освіті США	- стор. 26
4. Організаційно-педагогічні умови професійної підготовки спеціалістів у недержавних (незалежних) і державних вищих навчальних закладах США	- стор. 28
5. Сучасні проблеми вищої освіти США та тенденції її подальшого розвитку (1986-1997 р.р.)	- стор. 36
6. Особливості діяльності основних вищих закладів освіти США	- стор. 45
7. Заключення	- стор. 66
Список використаних джерел	- стор. 72

УКРАЇНСЬКО-
АМЕРИКАНСЬКИЙ
ГУМАНІТАРНИЙ
ІНСТИТУТ
"ВІСКОНСІНСЬКИЙ
МІЖНАРОДНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ (США)
В УКРАЇНІ"

UKRAINIAN-AMERICAN
HUMANITARIAN
INSTITUTE
"WISCONSIN
INTERNATIONAL
UNIVERSITY (USA)
UKRAINE"

О Г О Л О Ш У Є

НАБІР СТУДЕНТІВ

за спеціальністю "менеджмент зовнішньоекономічної
діяльності підприємства"

Навчання українською та англійською мовами

Ступінь бакалавра

Український та американський дипломи

Навчання і практика в США

Практика в країнах Західної Європи

Стаціонарна та заочна форми навчання.

Навчання в Інституті платне.

**При інституті працює школа поглибленого вивчення
англійської мови.**

Заняття проводять провідні викладачі українських та американських
університетів.

Ліцензія Міністерства освіти України: серія VIII-II, № 116233

Адреса Ректорату Інституту:

Україна, Київ-54, вул.Тургенівська, №8/14 (корпус гуманітарних
факультетів НПУ ім.М.П.Драгоманова), 2-й поверх, кімн.2-5, 2-6.

Телефон/факс: 216-06-66
Телефон: 274-19-16, 274-19-49

УДК 378 (09)-(73)
ББК 4483 (71СПО)
Р69

Романовський О.О. Хроніка вищої освіти США (на прикладі діяльності державних і недержавних закладів). К.: НПУ ім. М.П.Драгоманова, 1997. - 78 с. Розглядаються історичні дані щодо виникнення вищих навчальних закладів Сполучених Штатів Америки, періоди становлення та удосконалення вищої школи, етапи й мета реформування вищої освіти США. Аналізуються форми фінансування вищої освіти, умови діяльності державних і недержавних навчальних закладів, ступінь участі федерального та місцевого уряду в управлінні вищою школою США. Робота розрахована на фахівців в галузі вищої освіти, науковців, викладачів, аспірантів і студентів.

Романовский А.А. Хроника высшего образования США (на примере деятельности государственных и негосударственных заведений). / На укр. яз. К.: НПУ им. М.П.Драгоманова, 1997. - 78 с. Рассматриваются исторические данные о возникновении высших учебных заведений Соединенных Штатов Америки, периоды становления и совершенствования высшей школы, этапы и цели реформирования высшего образования США. Анализируются формы финансирования высшего образования, условия деятельности государственных и негосударственных учебных заведений, степень участия федерального и местного правительства в управлении высшей школой США. Работа рассчитана на специалистов в области высшего образования, научных работников, преподавателей, аспирантов и студентов.

Romanovskii O.O. The USA Higher Education Chronicle (on the example of activities of state and non-state establishments). / In the Ukrainian language. Kyiv: National M.P. Dragomanov Pedagogical University, 1997. - 78 p. Historical data of the United States of America higher educational establishments foundation, periods of appearance and development of higher school, stages and aims of the USA higher education reforms are considered. Ways of higher education financial support, activities of state and non-state educational establishments, participation of federal and local government in the USA higher education management are analysed. This publication is for specialists in the sphere of higher education, scientists, teachers, students and post-graduates.

ISBN 5-7763-2174-3

Друк: комп'ютерно-видавнича лабораторія
загальноуніверситетського навчально-наукового центру
"Нові інформаційні технології" НПУ імені М. П. Драгоманова
Віддруковано з готових оригіналів.

Наклад 1000 примірників.

Адреса: м. Київ вул. Воровського, 49, тел. 216-0216

YOUR PASSPORT TO THE WORLD

21 Mikhailivska st. office 17, Kyiv, Ukraine

Phone (+380 44) 228-0389, 229-3063

ETN-Ukraine on Internet: www.etn.kiev.ua.